

Scrisoare de intenții

Dnei Kristalina Georgieva
Director general
Fondul Monetar Internațional
700 19th Street, NW
Washington, DC 20431 USA

Chișinău, Republica Moldova
20 noiembrie 2023

Stimată Doamnă Georgieva,

1. Anexăm la acest mesaj versiunile actualizate ale Memorandumului cu privire la politicile economice și financiare și Memorandumului tehnic de înțelegere din 4 aprilie 2023. În Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare sunt descrise evoluțiile economice recente, este reflectat progresul atins în implementarea programului de țară, susținut de FMI prin Mecanismul extins de creditare (ECF) și Mecanismul de finanțare extinsă (EFF), și sunt prezentate politicile macroeconomice și reformele structurale pe care planificăm să le realizăm, inclusiv în cadrul noului program susținut prin Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate (RSF).
2. După contractarea puternică a economiei în anul 2022, în mare parte din cauza propagării efectelor negative ale războiului din Ucraina, creșterii prețurilor la materiile prime și a costurilor de trai, producției agricole mai slabe decât s-a anticipat, economia Republicii Moldova a început să se stabilizeze în 2023. Prognostăm o redresare modestă a economiei în anul 2023, susținută de creșterea producției agricole și restabilirea treptată a cererii interne, inclusiv datorită relaxării politicii monetare și scăderii inflației. Deși am făcut față cu succes mai multor șocuri externe, incertitudinea persistentă asociată cu învecinarea țării noastre de zona de război rămâne un obstacol semnificativ pentru formularea și implementarea politicilor. Programul curent continuă să joace un rol crucial în mobilizarea unui sprijin substanțial necesar pentru depășirea provocărilor cauzate de presiunile din exterior și cele interne.
3. În pofida mediului dificil, am reușit să asigurăm, în mare parte, implementarea programului în parametrii planificați. Am respectat toate criteriile de performanță cantitative și toate țintele indicative stabilite pentru 30 iunie 2023. De asemenea, am respectat trei criterii de performanță structurală: am inclus un cod separat în registrul instituțiilor bugetare gestionat de Ministerul Finanțelor, astfel încât Procuratura Anticorupție să poată activa în baza unui buget independent, am pregătit o revizuire tematică a Legii privind redresarea și rezoluția bancară și a actelor normative respective și am adoptat legislația secundară în sectorul asigurărilor. De asemenea, am respectat toate țintele indicative pentru 30 septembrie 2023, cu excepția celei privind cheltuielile pentru asistența socială bine țintită, datorită economiilor realizate în Fondul de reducere a vulnerabilității energetice. Recunoaștem că a fost necesară ajustarea suplimentară a cadrului instituțional anticorupție revizuit în iulie 2023, și, în acest sens, am modificat Codul de Procedură Penală pentru a ne asigura că Procuratura Anticorupție dispune de atribuții de investigare a tuturor tipurilor de infracțiuni legate de corupția în rândul funcționarilor de nivel înalt. Această măsură a fost realizată ca acțiune prioritară în contextul evaluării de program curente, în luna noiembrie 2023.

4. În susținerea eforturilor noastre continui, solicităm finalizarea evaluării a patra a programului curent și debursarea celei de-a șasea tranșe în valoare de 70,95 milioane DST (41,13 la sută din cotă, echivalentul a circa 92 milioane dolari SUA). În plus, pentru a asigura suficient timp pentru finalizarea principalelor reforme din cadrul programului, solicităm o prelungire cu 6 luni a programului susținut de mecanismele de finanțare ECF și EFF și, respectiv, reeșalonarea plăților rămase. Considerăm că politicile stipulate în Memorandumul anexat sunt suficiente pentru atingerea obiectivelor programului.

5. Pentru a sprijini agenda noastră ambițioasă de măsuri care să ne permită să facem față provocărilor generate de schimbările climatice și pentru a facilita eforturile de catalizare a finanțării favorabile mediului de către alți parteneri oficiali și privați, solicităm, de asemenea, suport bugetar pentru realizarea unui program de 22 luni în baza Mecanismului pentru reziliență și sustenabilitate (RSF), cu acces la finanțare în valoare de 129,375 milioane DST (75 la sută din cotă). În acest scop, am pregătit un pachet cuprinzător de reforme, incluse, de asemenea, în Memorandumul anexat cu privire la politicile economice și financiare. De asemenea, am finalizat Memorandumul de înțelegere, încheiat între Banca Națională a Moldovei și Ministerul Finanțelor, care clarifică responsabilitățile pentru deservirea la timp a obligațiilor financiare față de FMI în cadrul programului RSF.

6. Pe viitor, suntem pregătiți să întreprindem măsuri suplimentare, după necesitate, pentru a asigura atingerea obiectivelor trasate în program. În concordanță cu politicile FMI, înainte de adoptarea unor astfel de măsuri ne vom consulta cu experții FMI, la fel și în caz dacă vom avea nevoie să revizuiem politicile cuprinse în Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare sau să adoptăm măsuri suplimentare care ar devia de la obiectivele programului.

7. În conformitate cu angajamentul de a asigura transparența, ne exprimăm acordul privind publicarea prezentei scrisori de intenție, Memorandumului cu privire la politicile economice și financiare, Memorandumului tehnic de înțelegere, precum și a raportului de țară al experților FMI vizând Moldova.

Cu respect,

/ s /

Dorin Recean
Prim-ministru

/ s /

Petru Rotaru
Ministrul Finanțelor

/ s /

Octavian Armașu
Guvernatorul
Băncii Naționale a Moldovei

Anexe: Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare (MEFP)
Memorandumul tehnic de înțelegere (TMU)

Nr. 01-79-12168

Chişinău, November 20, 2023

Letter of Intent

Ms. Kristalina Georgieva
Managing Director
International Monetary Fund
700 19th Street NW
Washington, DC 20431 USA

Dear Ms. Georgieva:

1. The attached provide updates to the Memorandum of Economic and Financial Policies (MEFP) and Technical Memorandum of Understanding (TMU) of April 4, 2023. The MEFP reports on recent economic developments, reviews progress in implementing Moldova's program under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility (ECF/EFF) arrangements and sets out macroeconomic and structural policies that we plan to implement going forward, including to address significant climate-related challenges.
2. Following a sharp contraction in 2022, largely due to the ripple effects of the protracted war in Ukraine, surging commodity prices and costs of living, and weaker-than-anticipated agricultural production, our economy started to stabilize in 2023. We expect a modest economic recovery in 2023, driven by a pick-up in agricultural production and a gradual rebound of domestic demand supported by monetary easing and declining inflation. While we successfully tackled multiple external shocks, the persistent uncertainty associated with the proximity to the war remains a significant obstacle in shaping and executing policies. The ECF/EFF program continues to play a crucial role in mobilizing substantial support to overcome the challenges posed by external and internal headwinds.
3. Despite this challenging environment, we have managed to keep program implementation on track for the most part. We met all end-June 2023 quantitative and indicative targets (ITs), with the exception of the IT on targeted social spending which was missed due to savings from the Energy Vulnerability Reduction Fund (EVRF). We also met three structural benchmarks: we assigned a separate code in the registry of budgetary institutions maintained by the Ministry of Finance to ensure that the Anti-Corruption Prosecution Office (APO) operates with an independent budget, we prepared a targeted review of the BRRL and the relevant secondary legislation, and we adopted secondary legislation to insurance sector. We also met all end-September indicative targets except the one on targeted social spending, due to savings from the EVRF. We recognize that the revised institutional anti-corruption framework adopted in July 2023 required further improvements, and in that respect, we amended the Criminal Procedure Code to ensure that APO investigative jurisdiction covers all types of corruption related offenses of high-level officials. This was implemented as a prior action for this review in November 2023.

4. To support our ongoing efforts, we request the completion of the fourth review of the ECF/EFF program and the release of the sixth tranche in the amount of SDR 70.95 million (SDR 51.9 million under the EFF and SDR 19.05 million under the ECF), approximately US\$92 million. Moreover, to ensure sufficient time to complete key reforms under the program, we are requesting a 6-months extension of the ECF/EFF arrangement, and accordingly, a rephrasing of the remaining disbursements. We believe that the policies outlined in the accompanying MEFP are sufficient to meet our program's objectives.

5. To support our ambitious agenda to address climate challenges and facilitate efforts to catalyze climate finance from other official and private partners, we are also requesting an arrangement under a 22-month Resilience and Sustainability Facility (RSF), with access in the amount of SDR 129.375 million (75 percent of quota), to be provided to the government as budget support. To this end, we have prepared a comprehensive reform package, also outlined in the attached MEFP. We have also finalized a Memorandum of Understanding (MOU) between the National Bank of Moldova and Ministry of Finance that clarifies responsibilities for timely servicing of the financial obligations to the IMF under the RSF arrangement.

6. We are prepared to take further actions, as necessary, to achieve our program objectives. According to IMF policies, we will consult with staff prior to adopting such measures, revising the policies outlined in this MEFP, or adopting additional measures that diverge from program objectives.

7. In accordance with our commitment to transparency, we approve publication of this letter and its attachments, and the accompanying staff report by the IMF.

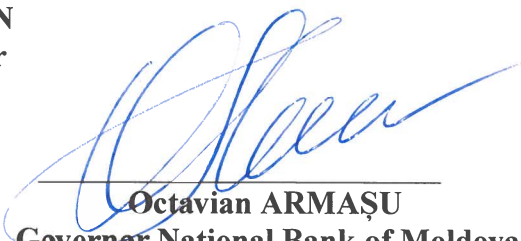
Sincerely yours,

Dorin RECEAN
Prime Minister

Petru ROTARU
Minister of Finance

Octavian ARMAȘU
Governor National Bank of Moldova

Attachments: Memorandum of Economic and Financial Policies (MEFP)
Technical Memorandum of Understanding (TMU)

Anexa I: Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare

I. Evoluții macroeconomice și perspective

1. **Perpetuarea războiului din Ucraina afectează în continuare mediul economic și social din Republica Moldova.**

Deși situația s-a stabilizat într-o oarecare măsură și am făcut față cu succes multiplelor șocuri externe, incertitudinea persistă din cauza apropierii țării noastre de zona de război, precum și a prezenței continue a Rusiei în autoproclamata republică transnistreană, acești factori complicând în continuare formularea și implementarea politicilor. Mai mult ca atât, influența exercitată încontinuu de către unele grupuri de interese, precum și riscul unor proteste sporadice compromit structura socială fragilă și stabilitatea politică în anticiparea a ciclului electoral. În contextul acestor riscuri, Guvernul continuă să acorde prioritate acțiunilor de consolidare a instituțiilor statului, măsurilor de susținere a redresării economice, perfecționării planurilor pentru situații de urgență și întăririi securității statului. Luând act de eforturile noastre de a spori securitatea energetică, diversifica economia și fortifica treptat instituțiile, în august 2023 agenția de rating Moody's a schimbat ratingul Moldovei de la negativ la stabil.

2. Până în prezent, am reușit să asigurăm securitatea energetică a țării, dar riscurile persistă. Am reușit să diversificăm cu succes sursele de aprovizionare cu gaze naturale, eliminând dependența de "Gazprom". Așa cum prevedeau planurile noastre pentru situații de urgență, am atins cu succes acest obiectiv prin mobilizarea rezervelor bugetare și contractarea liniilor de credit ale BERD. Continuăm să suplinim rezervele de gaz, profitând de prețurile europene mai favorabile. Cu toate acestea, persistă riscuri aprovizionarea cu energie electrică, dată fiind dependența de contractele de furnizare a energiei electrice încheiate cu compania "MGRES" din Transnistria. În luna octombrie, "MGRES" a furnizat aproximativ 85 la sută din necesarul total de energie electrică, în timp ce România și furnizorii interni au acoperit restul. Avem asigurate livrări de energie electrică de la "MGRES" la același preț până la finele anului 2024.

3. De asemenea, continuăm să acordăm un sprijin semnificativ refugiaților din Ucraina. În acest an numărul de refugiați din Ucraina s-a stabilizat, fiind între 100.000 și 110.000 persoane. În parteneriat cu organizațiile internaționale, am abordat problema din perspectiva beneficiului pentru întreaga societate, sprijinind atât refugiații, cât și familiile cele mai vulnerabile, inclusiv cele care găzduiesc refugiați. În același timp, au fost consolidate sistemele naționale, inclusiv pentru a spori calitatea și eficiența sistemului de acordare a azilului și a pune în aplicare regimul de protecție temporară, creând astfel premisele necesare pentru integrarea pe termen mai lung a refugiaților în sistemele naționale. Cu toate acestea, un șir de provocări cheie rămân nerezolvate, inclusiv alocarea mijloacelor bugetare suficiente pentru acordarea serviciilor sociale refugiaților, asigurarea sistemelor guvernamentale adecvate și implicarea numărului necesar de angajați pentru a face față volumului crescut de solicitări, dar și obținerea sprijinului financiar și tehnic necesar din partea donatorilor pentru integrarea pe termen lung a refugiaților.

4. După contractarea puternică din anul 2022, anticipăm o redresare modestă a creșterii economice în 2023.

- *Creșterea economică.* În 2023, datorită cererii interne slabe, economia s-a contractat cu 2,4 la sută în primul trimestru și cu 2,2 la sută în trimestrul al doilea, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. În a doua jumătate a anului 2023, economia va fi susținută de creșterea volumului producției agricole și restabilirea treptată, dar modestă, a consumului și investițiilor, pe fondul relaxării politicii monetare și scăderii inflației.
- *Inflația.* Inflația măsurată prin indicii de prețuri de consum s-a redus mai rapid decât s-a anticipat, până la 8,6 la sută în luna septembrie 2023, de la nivelul maxim de 34,6 la sută înregistrat în octombrie 2022. Inflația a scăzut datorită politicii monetare bine calibrate și scăderii puternice a prețurilor la produsele alimentare și combustibili, pe măsură ce au scăzut prețurile la nivel mondial, s-a atenuat criza energetică și producția agricolă și-a revenit treptat după seceta din 2022. Ne așteptăm ca această tendință să continue, iar inflația să scadă, plasându-se la finele anului în limitele intervalului-țintă stabilit de Banca Națională a Moldovei (BNM).
- *Situația bugetară.* În prima jumătate a anului 2023, deficitul bugetului guvernului general a fost mai mic decât se preconiza, deoarece colectarea mai slabă a veniturilor a fost mai mult decât compensată de sub-executarea continuă a cheltuielilor bugetare. Veniturile colectate la buget din TVA au fost mai joase decât s-a așteptat, din cauza scăderii importurilor (în special de combustibil) și impactului mai rapid decât se preconiza al efectului inflaționist asupra consumului. Iar pe partea de cheltuieli, volumul transferurilor populației din Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice (FRVE) a fost cu circa 25 la sută mai mic decât s-a preconizat, datorită prețurilor mai mici la resursele energetice pe piețele internaționale și condițiilor meteorologice favorabile.
- *Cadrul extern.* În prima jumătate a anului 2023, deficitul contului curent s-a redus până la 12,3 la sută din PIB, reflectând îmbunătățirea balanței serviciilor și veniturilor, în timp ce exporturile de mărfuri rămân slabe, scăzând cu peste 12 la sută în prima jumătate a lui 2023 comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut. Rezervele valutare brute au crescut în continuare, atingând nivelul de 4,9 miliarde dolari SUA la mijlocul lunii septembrie 2023. Acest nivel acoperă peste 5 luni de importuri, asigurând protecție suficientă în fața șocurilor externe.
- *Politicile monetară și financiară.* Perspectivele destul de certe de scădere a inflației au condus la o relaxare a ciclului de politică monetară. BNM a redus rata de bază, începând cu luna decembrie a anului 2022. În iunie 2023 rata de bază a atins 6 la sută, pe când în punctul maxim acest indicator a fost la nivelul de 21,5 la sută. Sectorul financiar a continuat să dea dovadă de reziliență, depozitele și rezervele de lichidități depășind nivelele de până la război. Cu toate acestea, creșterea creditării rămâne moderată, iar ponderea creditelor neperformante puțin a crescut.

5. Perspectivele rămân extrem de incerte, atestându-se riscuri semnificative de înrăutățire a situației. Escaladarea în continuare a războiului, fapt care ar putea duce la noi valuri de refugiați în Moldova, sau deteriorarea situației economice și de securitate în Transnistria ar putea duce la presiuni suplimentare asupra finanțelor publice, subminând nivelul de încredere,

rezultând în presiuni asupra cursului de schimb. Deși riscurile din sectorul energetic s-au ameliorat, alte noi șocuri energetice ar putea agrava perspectivele economice ale Republicii Moldova, generând presiuni asupra balanței de plăți și bugetului, reducerea consumului și volumului producției, precum și deteriora și mai mult coeziunea socială fragilă. Instabilitatea politică, inclusiv în legătură cu ciclul electoral, ar putea complica procesul de implementare a reformelor. Sectorul energetic și sectorul agricol sunt expuse unor riscuri semnificative asociate cu condițiile meteorologice. Cu toate acestea, progresul mai rapid decât s-a așteptat al procesului de accesione la Uniunea Europeană, redresarea mai rapidă a cererii interne și restabilirea mai puternică a activității economice în statele-parteneri comerciali ar putea juca un rol favorabil pentru perspectivele de creștere economică.

II. Evoluții în cadrul programului

6. Programul se realizează, în linii mari, în parametrii conveniți, în pofida situației deloc simple. Toate criteriile de performanță cantitative și țintele indicative stabilite pentru 30 iunie 2023 au fost îndeplinite. Cele trei criterii de performanță structurală stabilite pentru sfârșitul lunii iunie 2023 au fost realizate: (i) un cod separat (de nivelul doi al clasificării bugetare organizaționale) i-a fost atribuit Procuraturii Anticorupție în registrul instituțiilor bugetare ținut de Ministerul Finanțelor, astfel încât bugetul Procuraturii Anticorupție să fie inclus ca articol separat, pentru a ne asigura că în 2024 Procuratura Anticorupție va avea un buget independent, (ii) am făcut o revizuire tematică a Legii privind redresarea și rezoluția bancară și a actelor normative respective, în conformitate cu cele mai bune practici și (iii) am adoptat legislația secundară pentru activitatea de asigurări și licențiere, acționariatul calificat, condițiile de onorabilitate și competență și cerințele prudențiale. În afară de aceasta, am inclus o prevedere cu referire la norma generală de combatere a evaziunii fiscale în Codul Fiscal, pentru a combate practicile fiscale abuzive interne și internaționale (**criteriu de performanță structurală, 30 septembrie 2023**). În plus, cu mult înainte de termenul limită stabilit pentru 31 decembrie 2023, am extins analiza facilităților fiscale, incluzând accizele, taxele vamale și impozitul pe bunuri imobiliare (**criteriu de performanță structurală, 31 decembrie 2023**). Deși am modificat în iulie 2023 legea adoptată în aprilie privind instituțiile anticorupție (care a fost o acțiune prealabilă pentru cea de-a treia evaluare de program), am adoptat ulterior măsuri de remediere, modificând legea din iulie pentru a ne asigura că toți funcționarii de nivel înalt sunt plasați în zona de competență a Procuraturii Anticorupție, pentru toate infracțiunile legate de corupție (**acțiune prealabilă**).

7. În luna martie 2023, am deschis la BNM un cont fiduciar de sechestrare, în care am plasat sumele restante pentru deservirea datoriei față de Federația Rusă, în corespundere cu prevederile Memorandumului Tehnic de Înțelegere. Aceste obligații rezultă dintr-o datorie comercială anterioară, contractată în 2001. Datoria curentă este de aproximativ 14,6 milioane dolari SUA față de suma totală de 91 milioane dolari SUA. Contul fiduciar de sechestrare satisface următoarele condiții: (i) accesul părților terțe (inclusiv Trezoreria sau Ministerul Finanțelor) la mijloacele depuse în cont este blocat, (ii) mijloacele depuse în cont pot fi utilizate doar pentru a achita datoria către Federația Rusă, în conformitate cu graficul de rambursare, cu respectarea sancțiunilor internaționale, și (iii) mijloacele acumulate în cont pot fi transferate înapoi către Ministerul Finanțelor doar dacă există dovezi legale ale unui acord de deservire a datoriei prin alte instrumente sau dacă mijloacele respective trebuie transferate într-un alt cont, cu același scop.

III. Cadrul de politici

A. Politica bugetar-fiscală

8. **În 2023, politica bugetar-fiscală se va axa în continuare pe atenuarea impactului crizei, pregătind în același timp terenul pentru o creștere economică mai puternică și durabilă.** În bugetul aprobat pentru anul 2023 sunt tratate ca prioritate măsurile pentru atenuarea crizei aferente creșterii costurilor de trai, pentru asigurarea securității energetice și pentru soluționarea problemei salarizării funcționarilor publici. Am indexat pensiile în funcție de creșterea contribuțiilor la asigurările sociale (cu 15 la sută), am majorat salariile bugetarilor din sectorul sănătății (cu 15 la sută) și alocările pentru programele de asistență socială existente (inclusiv Programul de ajutor social și ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA)). Cu scopul protejării celor mai vulnerabile categorii ale populației de **șocurile cauzate de creșterea prețurilor la resursele energetice**, am alocat fonduri de urgență pentru situații neprevăzute în domeniul energetic și am pus în aplicare programul de reducere a sărăciei energetice. Contând pe creșterea volumului granturilor promise, am aprobat prima rectificare bugetară în luna mai, majorând alocațiile pentru cheltuielile capitale orientate spre stimularea creșterii economice. În plus, am pregătit a două rectificare bugetară în octombrie, în care am reflectat evoluția veniturilor, executarea bugetară și finanțarea disponibilă. Am acordat prioritate cheltuielilor destinate cadrelor didactice și polițiștilor (plată unică) și cheltuielilor Fondului național pentru dezvoltare regională, Fondului național de dezvoltare a agriculturii și Fondului rutier. Am respectat ținta privind deficitul bugetului guvernului general convenită în cadrul programului, păstrând în același timp rezerve adecvate pentru situații neprevăzute, pentru a proteja securitatea energetică.

9. **Bugetul pentru anul 2024 se va reorienta treptat la sprijinirea reformelor de stimulare a creșterii economice, asigurând în același timp o consolidare moderată.** În acest scop, vom începe să acordăm mai multă prioritate spre cheltuielile pentru investiții în infrastructură, sprijinind dezvoltarea sectorului privat pe partea de cheltuieli, precum și pentru acțiunile ce țin de efectele schimbărilor climatice și protecția mediului. În afară de aceasta, vom iniția reforme în domeniul serviciului public pentru a atrage și a păstra personalul calificat. Sistemul de asistență socială va continua să acorde sprijin celor mai vulnerabile categorii și vom continua reformele pentru a permite o mai bună țintire a beneficiarilor. Pentru a sprijini aceste politici și a crea spațiu bugetar suficient, vom spori mobilizarea veniturilor prin continuarea reformelor în domeniul administrării fiscale, eliminarea treptată a facilităților fiscale introduse pe timp de criză, reducerea cheltuielilor fiscale și extinderea bazei TVA. În urma implementării acestor măsuri, preconizăm să atingem un deficit bugetar total de 4,6 la sută din PIB.

10. **Recunoaștem că există riscuri mari legate de implementarea scenariului de bază, date fiind riscurile de securitate și perspectivele incerte din sectorul energetic.** Continuăm să actualizăm în mod corespunzător planurile și politicile noastre pentru situații de urgență, în consultare cu FMI, în funcție de evoluția riscurilor. În cazul în care aceste riscuri se vor materializa (p. 4), vom apela la parteneri pentru sprijin financiar suplimentar, sub formă de granturi și credite concesionale.

11. După anul 2024, scopul principal al politicii bugetar-fiscale va fi să asigure realizarea obiectivelor de dezvoltare, cu asigurarea în paralel a sustenabilității bugetare. Cadrul bugetar pe termen mediu va prevedea reducerea deficitului bugetului guvernului general de la 4,6 la 3,1 la sută din PIB pe parcursul anilor 2024-2027, ancorând nivelul datoriei publice totale sub 45 la sută din PIB, pentru a asigura o protecție suficientă împotriva riscurilor și șocurilor aferente angajamentelor condiționate. Se va pune accent pe reformele menite să mobilizeze veniturile interne, să îmbunătățească administrarea fiscală și să promoveze cheltuielile pentru dezvoltare sustenabilă. Ne propunem eficientizarea cheltuielilor bugetare, dezvoltarea pieței de capital interne și consolidarea guvernanței și transparenței bugetare.

Reforme pentru consolidarea mobilizării veniturilor

12. Politica fiscală, administrarea veniturilor și reformarea administrării vamale rămân prioritare. În consultare cu experții FMI, planificăm următoarele:

- **Vom efectua un diagnostic cuprinzător al politicii fiscale.** Recunoaștem că sistemul fiscal a suferit modificări frecvente și sporadice care, de-a lungul anilor, au dus la o acumulare de ineficiențe și complexități. Cu ajutorul FMI, vom realiza un diagnostic cuprinzător al sistemului existent, pentru a evalua interconexiunile și coerența tuturor impozitelor majore. Acest lucru ne va ajuta să identificăm principalele puncte slabe și să ne fundamentăm deciziile de politici, precum și să avansăm spre un sistem fiscal mai progresiv.
- **Vom identifica facilitățile fiscale care urmează a fi treptat eliminate.** În baza rezultatelor analizei cheltuielilor fiscale (**criteriu de performanță structurală, 31 decembrie 2023**, realizat) vom pregăti o propunere de identificare a cheltuielilor fiscale care urmează să fie eliminate treptat, în baza unei analize cost-beneficiu (**criteriu de performanță structurală nou, 31 decembrie 2024**). Acest lucru va contribui la eliminarea practicilor abuzive, reducerea ineficiențelor în sistemul fiscal și mobilizarea veniturilor interne.
- **Vom continua să consolidăm administrarea veniturilor bugetare.** Vom perfecționa în continuare capacitatea instituțională a Serviciului Fiscal de Stat, conform recomandărilor experților FMI care au acordat asistența tehnică respectivă, inclusiv în cadrul misiunii Instrumentului de Evaluare Diagnostică a Administrării Fiscale (TADAT). Se are în vedere: (i) crearea unui proces cuprinzător de gestionare a riscurilor de conformitate, cu un cadru de guvernanță funcțional în cadrul Serviciului Fiscal de Stat, care să asigure detectarea și atenuarea eficientă a celor mai mari riscuri legate de veniturile fiscale, (ii) investigarea și transmiterea pentru urmărire penală a cazurilor de infracțiuni fiscale – prin semnarea protocoalelor relevante, eliminarea lacunelor din legislație și organizarea cursurilor de instruire și asistență tehnică din partea FMI, (iii) consolidarea conformării fiscale voluntare, (iv) lansarea schimbului automatizat de informații în cadrul Forumului mondial privind transparența și schimburile de informații în scopuri fiscale al OCDE până la 1 ianuarie 2024, (v) introducerea în Codul Fiscal a unei prevederi ce ține de cadrul general anti-evaziune, pentru a contracara practicile fiscale abuzive pe intern și pe plan internațional (**criteriu de performanță structurală îndeplinit, 31 septembrie 2023**), și (iv) implementarea unui program automatizat de asigurare a disciplinei de raportare a obligațiilor fiscale, inclusiv prin sancționarea neprezentării sau prezentării cu întârziere a rapoartelor fiscale (**criteriu de performanță structurală, 31 decembrie 2023**).

- **Vom continua activitatea de reducere a emisiilor globale de gaze de seră.** Accizele la combustibili sunt ajustate în fiecare an, în dependență de rata creșterii PIB-ului nominal, în vederea convergenței cu nivelele minime ale UE până în anul 2025. Pe măsură ce criza energetică va scădea în intensitate, vom spori eforturile de revizuire și perfecționare a sistemului fiscal în concordanță cu angajamentele privind emisiile de gaze de seră, asumate la nivel național, regional și internațional, în urma unei evaluări minuțioase a aspectelor sociale și economice.
- **Vom avansa reformele vamale în mai multe domenii importante.** Modificările la Codul Vamal, elaborate în consultare cu UE și aprobate de Parlament în august 2021, vor intra în vigoare la 1 ianuarie 2024. Modificările au ca scop armonizarea reglementărilor și procedurilor vamale naționale cu cele mai bune practici internaționale și o mai mare aliniere la Directivele UE. Pentru a sprijini punerea în aplicare a noului Cod Vamal, elaborăm actele normative aferente. În continuare, vom actualiza legislația relevantă pentru a facilita punerea în aplicare a Protocolului OMS pentru eliminarea comerțului ilicit cu produse din tutun.
- **Vom face uz de regimul de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru a spori disciplina fiscală.** Instrumentele existente de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, cum ar fi cele utilizate pentru identificarea beneficiarilor efectivi ai entităților și conturilor și monitorizarea fluxurilor financiare transfrontaliere, pot fi aplicate pentru a facilita detectarea și urmărirea infracțiunilor fiscale și cazurilor de transfer abuziv al profiturilor (inclusiv către jurisdicții offshore netransparente) și pentru a declanșa controale fiscale. În acest sens, ne propunem să îmbunătățim schimbul de informații între autorități, să consolidăm cooperarea între Serviciul Fiscal de Stat, Serviciul pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor, BNM și organele de drept, cu accent suplimentar pe infracțiunile transfrontaliere de ordin fiscal.

Reforme pentru îmbunătățirea calității bugetului și transparenței bugetare

13. Credem în importanța consolidării transparenței bugetare și procesului bugetar. În acest sens, vom acorda prioritate următoarelor acțiuni:

- **Instituționalizarea rapoartelor de analiză a cheltuielilor.** Considerăm că rapoartele de analiză a cheltuielilor sunt esențiale pentru identificarea posibilităților de sporire a eficienței și eficacității din punct de vedere a costurilor în sectoarele cheie. Am finalizat analiza cheltuielilor în educație și suntem în proces de finalizare a analizei cheltuielilor în sectorul de sănătate. Pentru a implementa recomandările relevante din raportul de analiză a cheltuielilor în educație deja finalizat, planificăm să consolidăm rețeaua universitară prin absorbirea instituțiilor de învățământ superior mai mici și fuzionarea instituțiilor de cercetare științifică cu universitățile, utilizând resursele eliberate în urma eficientizării sistemului pentru îmbunătățirea procesului educațional. Vom colabora îndeaproape cu partenerii noștri din ONU pentru a efectua analize suplimentare ale cheltuielilor din sectorul social, pentru a spori eficiența cheltuielilor în acest domeniu, precum și pentru a monitoriza implementarea recomandărilor oferite în cadrul analizelor de cheltuieli ce au vizat îmbunătățirea calității educației, asigurarea eficacității și echității cheltuielilor publice destinate copiilor și altor grupuri vulnerabile.

- **Sporirea credibilității Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM).** La moment, executarea bugetelor este la un nivel cu mult sub cel prevăzut și cu devieri mari de la cheltuielile planificate. În cooperare cu ministerele de ramură, lucrăm la îmbunătățirea coordonării și o înțelegere mai bună a obstacolelor existente în procesul de planificare și la executarea bugetului. Estimările nu neapărat țin pe deplin cont de impactul bugetar al noilor politici pe termen scurt și mediu. În luna iunie 2023, am adoptat CBTM pentru perioada 2024-2026. În concordanță cu obiectivul de perfecționare a sistemelor de management al finanțelor publice, vom continua să depunem eforturi pentru a asigura disciplina bugetară într-un cadru multianual. Cu asistență tehnică din partea FMI, vom lua măsuri pentru fortificarea procului de elaborare și implementare a CBTM. Ne propunem să stabilim limite obligatorii (pentru primul an bugetar) și indicative (pentru următorii doi ani) la cheltuieli, într-un cadru multianual. Un CBTM mai robust le-ar permite cetățenilor să fie conștienți de întreg impactul bugetar multianual al politicilor noi, precum și de efectul acestora asupra sustenabilității bugetare pe termen lung, și, totodată, ar servi drept un sistem de avertizare timpurie, care ar asigura luarea măsurilor de remediere când va fi necesar.
- **Implementarea strategiei de gestionare a finanțelor publice.** În februarie 2023, am aprobat Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pe anii 2023-2030. Scopul strategiei este de a îmbunătăți procesul de planificare și bugetare, pentru a spori eficiența, performanța și transparența finanțelor publice. Pe baza Strategiei, vom elabora planul de acțiuneaferent. Pentru atingerea acestui scop, am aprobat în luna mai 2023 Conceptul sistemului informațional integrat al finanțelor publice, cu scopul de a crea un mediu informațional unic, alinia procesele și promova digitalizarea. În mod similar, ne propunem să responsabilizăm și să eficientizăm controlul intern.
- **Consolidarea achizițiilor publice.** Planificăm să implementăm noul sistem "e-Achiziții", care va acoperi toate achizițiile publice, pentru a susține procesele transparente de achiziții publice și presta servicii eficiente din punct de vedere al costurilor. Consolidăm capacitățile autorităților publice relevante pentru a eficientiza și accelera procesul de achiziții în baza contractelor încheiate cu autoritățile publice. Guvernul a aprobat Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026, având ca scop armonizarea în continuare a cadrului național de reglementare cu Acquis-ul comunitar, finalizarea cadrului secundar (normativ) de reglementare, dezvoltarea capacităților specialiștilor în domeniul achizițiilor publice și promovarea achizițiilor publice centralizate, inclusiv achizițiile publice "verzi".
- **Consolidarea mecanismelor de dezvăluire a informației privind riscurile bugetare și de management al riscurilor bugetare.** Am înregistrat progrese în identificarea și raportarea riscurilor bugetare și, începând cu 2018, publicăm Nota privind riscurile bugetar-fiscale, ca anexă la pachetul de documente ale Legii bugetului de stat. În 2020, am extins acest exercițiu, incluzând principalele parteneriate public-private, întreprinderile de stat mari și garanțiile de stat, inclusiv cele acordate în cadrul programului "Prima Casă". Cu asistență tehnică din partea UE, aplicăm o metodologie nouă pentru a evalua riscurile bugetare asociate cu întreprinderile de stat din sectorul energetic. Planificăm să extindem aria de aplicare a acestei metodologii asupra întreprinderilor de stat de importanță strategică din alte sectoare și să extindem conținutul Notei privind riscurile bugetar-fiscale, astfel încât ea să includă informație privind riscurile climatice (secțiunea F). Vom continua să îmbunătățim notele privind riscurile bugetare, cu extinderea domeniilor acoperite, o mai bună monitorizare, coordonare inter-instituțională și

raportare a calității angajamentelor condiționate (a se vedea planurile de reformare a sectorului întreprinderilor de stat).

- **Consolidarea sistemului de gestionare a datoriei și numerarului.** În pofida progresului înregistrat în ultima perioadă, în special în ceea ce privește calitatea datelor și coordonarea inter-instituțională, instrumentele financiare sunt limitate și concentrate pe hârtii de valoare cu termen de scadență scurt, iar piața valorilor mobiliare de stat rămâne a fi slab dezvoltată. Pentru a perfecționa piața creanțelor aferente valorilor mobiliare de stat și a facilita finanțarea internă, în septembrie am reușit să emitem cu succes obligațiuni interne pe 10 ani. Vom consolida capacitățile noastre operaționale, vom fortifica practicile de gestionare a numerarului, vom lua măsuri pentru a dezvolta în continuare sistemul de dealeri primari, vom îmbunătăți coordonarea inter-instituțională și vom crea o platformă nouă pentru micii investitori. În vederea asigurării sustenabilității datoriei, în strategia de contractare a împrumuturilor vom acorda prioritate granturilor și finanțării din partea donatorilor, cu grad înalt de concesionalitate.
- **Combaterea economiei tenebre pentru a majora capacitatea bugetului.** Ponderea estimată a ocupării forței de muncă în economia tenebră din Republica Moldova este de aproximativ 23 la sută, în principal în agricultură (circa 61 la sută din totalul economiei tenebre), construcții (circa 22 la sută) și sectorul Horeca (circa 7 la sută). Această categorie de ocupare a forței de muncă include munca nedeclarată și veniturile care ar putea contribui la creșterea PIB-ului și veniturilor fiscale, dacă ar fi formalizate. Pierderile de venituri fiscale estimate constituie circa 5-7 la sută din PIB, inclusiv pierderile în urma achitării salariilor în plic (aproximativ 30 la sută din cheltuielile salariale ale agenților economici). În urma analizei funcționale a Inspectoratului de stat al muncii, realizate de Organizația internațională a muncii (OIM), au fost identificate un șir de constrângeri critice: cadrul legal slab funcțional, absența unor sancțiuni care să descurajeze comportamentul nedorit și capacitățile insuficiente ale acestei instituții. În acest context, ne propunem să reformăm Inspectoratul de stat al muncii, pentru a-i îmbunătăți guvernanta, a dezvolta capacitățile de analiză a riscurilor și a putea aplica sancțiuni care să descurajeze comportamentul nedorit. Obiectivul nostru cheie este de a crea o marjă de manevră bugetară mai mare, a promova concurența loială, a îmbunătăți condițiile de pe piața muncii și a integra muncitorii la negru în sistemul de asigurare socială.

Reforme menite să facă cheltuielile eficiente, sustenabile și favorabile creșterii economice

14. Ne propunem să îmbunătățim calitatea serviciilor publice pentru a sprijini obiectivele de creștere economică și echitate socială. Vom întreprinde următoarele măsuri:

- **Vom consolida cadrul de management al investițiilor publice, în vederea majorării gradului de executare sustenabilă și a calității investițiilor publice și eliminării lacunelor substanțiale ce țin de infrastructură.** În baza recomandărilor Raportului privind evaluarea managementului investițiilor publice (PIMA) din anul 2019 și în conformitate cu rezultatele recente a Analizei gestionării investițiilor publice în contextul schimbărilor climatice (C-PIMA), ne propunem să consolidăm etapele de planificare, alocare și implementare din ciclul de gestionare a investițiilor publice, ținând cont de implicațiile schimbărilor climatice și protecției mediului (domeniul de reforme: măsurile de reformă nr. 7-9, secțiunea F). Bazându-ne pe progresul deja atins: (i) vom impune respectarea Regulamentului nr. 684 în cazul tuturor

proiectelor de investiții publice noi eligibile, care se preconizează a fi finanțate în cadrul CBTM și bugetului de stat, începând cu anul 2024, și (ii) vom elabora un registru al proiectelor de investiții aprobate spre finanțare din bugetul de stat, proiectelor cu finanțare externă și fondurilor de dezvoltare și vom face publică toată documentația aferentă.

- **Consolidarea sistemului unitar de salarizare în sectorul bugetar.** Planificăm să reformăm structura salariilor din sectorul public, pe baza unei înțelegeri comune între toate părțile interesate. În acest scop, valorificând totodată recomandările experților care au acordat asistență tehnică din partea FMI, vom pregăti o propunere tehnică pentru o reformă a structurii salariale cuprinzătoare, pe termen mediu, pentru a ține sub control presiunile asupra cheltuielilor salariale, asigurând în același timp o prestare eficientă a serviciilor (inclusiv reducerea numărului de valori de referință), fiind totodată reflectat impactul bugetar al diferitelor scenarii. Analiza va viza sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, dintr-o perspectivă pe termen mediu sincronizată cu procesul CBTM, având ca scop îmbunătățirea coeficientului de compresie a salariilor și soluționarea necesităților critice de personal. Pe viitor, la majorarea salarilor se va ține cont de un set bine definit de criterii, cu alinierea titlurilor și funcțiilor.
- **Asigurarea sustenabilității sistemului de pensii.** Sistemul nostru de pensii se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv baza îngustă de contribuții, îmbătrânirea populației și scăderea ratelor de înlocuire. Începând cu aprilie 2023, am indexat pensiile cu 15 la sută, în concordanță cu creșterea prognozată a contribuțiilor de asigurări sociale. În bugetul pentru anul 2024, pensiile vor fi indexate la rata inflației înregistrată la finele anului. În consultare cu Banca Mondială, intenționăm să extindem în continuare baza de contribuții pentru a atenua riscurile de sustenabilitate.
- **Perfecționarea programelor de asistență socială.** În consultare cu Banca Mondială, am inițiat reforma Programului de ajutor social, în vederea sporirii asistenței acordate gospodăriilor cele mai vulnerabile, îmbunătățirii țintirii beneficiarilor programelor de asistență socială și optimizării eligibilității în cadrul programului. De asemenea, intenționăm să redirectionăm resursele de la plățile bazate pe categorii (inclusiv plățile ad-hoc bazate pe categorii) spre cele acordate în funcție de veniturile evaluate indirect și să asigurăm funcționarea sistemului de depunere a cererilor la distanță pentru programele bazate pe venituri. Reforma prevede și simplificarea evaluării veniturilor prin metode indirecte, clarificând criteriile de eligibilitate pentru ajutor social și îmbunătățind interconectarea sistemelor informaționale. În strânsă cooperare cu partenerii din ONU, vom continua să monitorizăm impactul războiului asupra condițiilor de trai ale populației și vom ajusta nivelul de asistență în modul corespunzător, pentru a proteja categoriile cele mai vulnerabile, în special familiile cu copii.
- **Îmbunătățirea structurii programului de reducere a sărăciei energetice.** Am creat Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice (FRVE) pentru perioada rece din anii 2022-2023 și am acordat suport pentru circa 760 000 gospodării casnice din numărul total de 1 300 000 gospodării. Datorită prețurilor internaționale mai mici la resursele energetice și condițiilor meteorologice mai favorabile, s-a înregistrat o economie de 25 la sută din costul total estimat. Pregătindu-ne pentru sezonul rece 2023-2024, am consolidat cele două programe de reducere a sărăciei energetice, APRA (ajutorul pentru perioada rece a anului) și FRVE, pentru a oferi un beneficiu unic gospodăriilor casnice. Am îmbunătățit sistemul de identificare a beneficiarilor

programului, mărind numărul de categorii de vulnerabilitate energetică, ridicând pragul de eligibilitate, cu acordarea compensațiilor pentru principala sursă de energie folosită pentru încălzirea locuinței. Pe viitor, pentru sezonul rece 2024-2025, ne propunem să înlocuim compensațiile incluse în factură cu transferuri bănești, asigurându-ne că sistemul de compensații nu încurajează sporirea consumului de energie (secțiunea F).

- **Fortificarea eforturilor de asigurare a egalității de gen.** Rata de participare în forța de muncă a femeilor rămâne a fi scăzută, constituind 35 la sută, comparativ cu indicatorul de 43,1 la sută pentru bărbați, în timp ce salariile femeilor sunt în medie cu 13,7 la sută mai mici decât ale bărbaților, din cauza diferențelor în nivelul de studii, vârstă și stagiul de muncă. În viitor, vom acorda prioritate asigurării echilibrului dintre viața profesională și cea privată prin introducerea unor formule flexibile de lucru și îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire a copiilor, pentru a facilita reintegrarea mai rapidă în câmpul muncii a femeilor după concediul de maternitate. În afară de aceasta, vom colabora cu agențiile ONU în vederea consolidării capacităților, pentru a putea include dimensiunea de gen în agenda mai largă de reformare a sistemului de gestionare a finanțelor publice, oferind îndrumări ministerelor de resort ce țin de monitorizarea și raportarea informațiilor sensibile la gen.

B. Politica monetară

15. BNM este pregătită să ajusteze politica monetară în concordanță cu cadrul de țintire a inflației. Deciziile de politică monetară continuă să fie ghidate de evoluția inflației, iar ajustările – de prognoza inflației pentru următoarele 12-24 luni, obiectivul fiind de a menține inflația în intervalul țintă.

- **Rata de bază.** Politica monetară orientată spre viitor, bazată pe date, a contribuit la limitarea efectelor secundare ale inflației și ancorarea așteptărilor. După ce a atins un nivel maxim în octombrie 2022, inflația măsurată prin indicele prețurilor de consum a început să scadă puternic și estimăm că scăderea va continua pe tot parcursul anului 2023. Pe fondul acestei perspective dezinflaționiste, BNM a început în decembrie 2022 un ciclu de relaxare a politicii monetare, reducând treptat rata politicii monetare de la 21,5 la sută până la 6 la sută în iunie 2023. Deciziile noastre viitoare privind rata de bază vor fi calibrate cu atenție și vor fi ghidate de o evaluare frecventă a perspectivelor inflației, precum și de o analiză detaliată a riscurilor, având în vedere mediul extrem de incert. De asemenea, BNM analizează aplicarea altor instrumente de politică, inclusiv în privința rezervelor obligatorii, pentru a sprijini creșterea creditării.
- **Intervențiile valutare.** Începând cu luna decembrie 2022, moneda națională s-a apreciat în raport cu dolarul SUA cu circa 5 la sută (revenind la nivelul de dinainte de război), proces susținut de consolidarea încrederii, diferența mare a ratelor dobânzii pentru rezervele în monedă națională și cele în valută străină și de intrările robuste de valută străină de peste hotare. Astfel, a devenit posibilă restabilirea nivelului rezervelor valutare brute până la circa 4,9 miliarde de dolari la mijlocul lunii septembrie 2023, inversând cu prisosință pierderile valutare de la începutul războiului. BNM este pregătită să permită ajustările necesare ale cursului de schimb și va continua să gestioneze rezervele într-o manieră conservativă, limitând intervențiile doar la cele necesare pentru prevenirea volatilității excesive a cursului de schimb, comunicând totodată cu actorii de pe piață într-o manieră activă despre strategia sa de intervenții.

- **Măsuri de contingență.** Respectând angajamentul de a implementa politicile trasate, în condițiile unor incertitudini fără precedent, BNM este gata să întreprindă măsurile de contingență necesare, în caz dacă se vor materializa riscurile de înrăutățire gravă a situației, punând în pericol stabilitatea macroeconomică și financiară. În consultare cu experții FMI, vom lua astfel de măsuri ca parte a unui set mai larg de măsuri de ajustare macroeconomică.

C. Politicile din sectorul financiar

16. Sectorul bancar rămâne rezilient, deși riscurile persistă. Băncile continuă să fie capitalizate în mod adecvat, suficiența capitalului pe sistem fiind aproape 31,6 la sută în luna august, în timp ce rata creditelor neperformante în total credite a crescut până la 6,7 la sută. Rata de acoperire a lichidităților a atins 240 procente și a depășit considerabil limita prescrisă de 100 procente, fiind totuși sub nivelul de până la război, de peste 300 procente. Volumul total al depozitelor a crescut treptat, constituind la moment cu circa 20 la sută mai mult decât nivelul de până la război, în timp ce ponderea depozitelor în valută străină în total depozite a scăzut nesemnificativ, până la nivelul de 36 la sută. Rentabilitatea capitalului propriu și rentabilitatea activelor au constituit în luna august 18,3 la sută și, respectiv, 3,1 la sută, reflectând un nivel favorabil al profitabilității. Cu toate acestea, crearea unor rezerve mai mari pentru acoperirea unor pierderi potențiale în urma deteriorării calității activelor și creșterii riscului de creditare ar putea reduce profitabilitatea băncilor pe viitor. Se menține riscul semnificativ de repetare a situației de retragere a depozitelor, având în vedere învecinarea cu Ucraina și continuarea războiului.

17. Creditarea populației de către bănci rămâne încetinită. Monitorizăm situația privind o posibilă acumulare a riscului sistemic. Promovarea până nu demult a unei politici monetare restrictive și introducerea de curând a unei rate suplimentare a amortizoarelor de risc sistemic de 2 la sută, aplicabile expunerilor gospodăriilor casnice, și a reglementărilor privind creditarea responsabilă (inclusiv prin stabilirea unui prag de 80 la sută pentru raportul dintre credite și valoarea gajului (LTV) și a unui prag de 40 la sută pentru raportul dintre serviciul datoriei și venitul total (DSTI), precum și evaluarea mai strictă a bonității debitorilor) au dus la încetinirea creșterii creditării. În prima jumătate a anului 2023, volumul creditelor noi acordate populației a scăzut cu 13 la sută. În special, volumul creditelor imobiliare noi a scăzut în prima jumătate a anului 2023 cu 47 la sută comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, iar volumul creditelor de consum noi a rămas, în linii mari, la același nivel. Evaluăm calibrarea inițială a limitelor macroprudențiale și suntem gata să le ajustăm, după necesitate. Având în vedere faptul că ritmul creșterii creditării bancare este mai jos decât cel estimat pe termen lung, am menținut rata amortizorului anticiclic la zero și rata amortizorului sistemic la unu la sută, iar acum reevaluăm dacă majorarea recentă a ratei amortizorului de risc sistemic pentru expunerile față de populație a fost adecvată. Recent am solicitat o analiză în cadrul Programului de evaluare a sectorului financiar (FSAP) pentru 2025, care ne va ajuta să evaluăm progresele înregistrate în realizarea reformelor în sectorul financiar.

18. Ne menținem angajamentul de a consolida în continuare autonomia instituțională și guvernanta BNM, în consultare cu FMI. Ținând cont de contextul extrem de incert, independența BNM rămâne esențială pentru a asigura eficacitatea în menținerea stabilității macroeconomice și financiare. Pentru atingerea acestui obiectiv, am implementat deja recomandările FMI privind măsurile de salvagardare, în corespundere cu prevederile criteriului de performanță structurală respectiv, stabilit pentru 31 octombrie 2023, și am avansat în implementarea prevederilor altor criterii de performanță structurală relevante. Noi vom continua să consolidăm independența BNM,

asigurând numirea eşalonată în funcție a membrilor Consiliului de Supraveghere al BNM, în conformitate cu principiile specificate în raportul FMI de evaluare a credibilității și siguranței BNM (Safeguards Assessment). De asemenea, am pregătit un pachet de modificări legislative pentru: (i) asigurarea autonomiei operaționale a BNM în privința bunurilor sale, (ii) includerea clauzelor derogatorii în Codul de Contencios Administrativ în vederea eliminării termenelor limită nerezonabile în activitatea de supraveghere a BNM și (iii) acordarea BNM a competențelor explicate de asigurare a stabilității financiare și promovare a politicii macro-prudențiale și vom transmite acest pachet Parlamentului (**criteriu de performanță structurală nou, 31 decembrie 2023**). Intenționăm, de asemenea, să adresăm o solicitare către FMI privind efectuarea unei evaluări voluntare a transparenței BNM.

19. Ne păstrăm pe deplin angajamentul de a menține progresul recent în reformarea sectorului bancar. În acest scop, vom menține standardele stricte de reglementare existente și ne vom asigura că acțiunile întreprinse în procesul de înlăturare a acționarilor care nu corespund criteriilor de onorabilitate și profesionalism – inclusiv a celor care acționează în mod concertat – nu vor fi inversate. Suntem hotărâți să facem dreptate în raport cu făptașii fraudei bancare, prin investigații, urmărire penală și procese de judecată desfășurate într-o manieră independentă și cuprinzătoare. În acest context, conștientizăm riscurile pentru stabilitatea financiară care ar putea surveni în urma desfășurării procedurilor legale care vizează băncile, în calitatea lor de persoane juridice. Ținând cont de acest fapt, consolidăm mecanismele de management al crizelor, ridicând subiectele de discuții pe problematica stabilității financiare și riscurilor bugetare din sistemul bancar la nivelul Comitetului Național de Stabilitate Financiară, totodată analizând riscurile respective și la nivelul Consiliului Suprem de Securitate. Am pregătit – și vom actualiza periodic, ulterior cu discutarea în cadrul Comitetului Național de Stabilitate Financiară – planuri cuprinzătoare de acțiuni în situații de urgență pentru (i) a ne asigura ca toate cerințele de formare a capitalului băncilor și provizioanele aferente unor decizii judecătorești în derulare să fie conforme cu standardele internaționale de raportare financiară și regulamentele BNM, (ii) a solicita prezentarea unor planuri credibile de restabilire a capitalului, cu termene clare, în cazurile în care nivelul capitalului scade sub limitele prudențiale, de rând cu alte acțiuni de supraveghere menite să corecteze situația, și (iii) a pune în aplicare, dacă va fi necesar, măsuri de rezoluție identificate de către autoritățile competente, pentru menținerea stabilității financiare, în conformitate cu Legea privind redresarea și rezoluția băncilor. Vom iniția măsuri în vederea soluționării problemelor istorice acumulate la Victoriabank, ceea ce ar contribui la stimularea activității de creditare și atragerea investițiilor străine.

20. Suntem hotărâți să fortificăm supravegherea sectorului financiar, inclusiv prin consolidarea cadrului de gestionare a crizelor financiare și cadrului macro-prudențial, în conformitate cu recomandările Raportului privind analiza stabilității sectorului financiar (FSSR). În acest scop, BNM a efectuat revizuirea tematică a Legii privind Redresarea și Rezoluția Băncilor și actelor normative respective, în conformitate cu cele mai bune practici aplicabile condițiilor din Moldova și în baza recomandărilor experților FMI, pentru a identifica deficiențele și a introduce prevederi ce țin de sporirea flexibilității cerințelor minime privind fondurile proprii și obligațiunile eligibile (MREL), condițiile de acces la fondul de rezoluție și participarea Fondului de Garantare a Depozitelor în Sectorul Bancar (FGDSB) la finanțarea măsurilor de rezoluție (**criteriu de performanță structurală, 30 iunie 2023, îndeplinit**) și planificăm ca modificările legislative respective să fie adoptate până în luna iunie a anului 2024. De asemenea, am avansat în revizuirea

cuprinzătoare a cadrului de lichidare a băncilor și am elaborat modificările legislative relevante, având în vedere consolidarea procedurilor de lichidare, inclusiv prin introducerea unei proceduri de lichidare forțată care să asigure atingerea obiectivelor de politici publice fără a împiedica îndeplinirea de către BNM a altor funcții.

21. Ne angajăm să consolidăm mecanismele de asigurare a stabilității financiare. Vom dezvolta capacitatea Fondului de Garantare a Depozitelor în Sectorul Bancar de rambursare a depozitelor asigurate în cazul eventualelor falimente bancare în viitor, inclusiv prin efectuarea de teste de răspuns la stres atât pentru FGDSB, cât și pentru bănci. Am înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea nivelului de pregătire a BNM pentru rezoluția bancară în vederea implementării instrumentului bancă-punte și instrumentului de recapitalizare internă, inclusiv pregătirea unor planuri operaționale și consolidarea cooperării între instituții.

22. În conformitate cu planul strategic al BNM, ne angajăm să dezvoltăm un sistem financiar sustenabil care să activeze într-o manieră responsabilă vis-a-vis de protecția mediului, inclusiv pentru a ne asigura că riscurile climatice nu amenință stabilitatea financiară. Ne propunem să dezvoltăm un cadru financiar durabil bazat pe cele mai bune practici internaționale și ale UE, lansând reforme în cadrul programului susținut prin Mecanismul de creditare pentru reziliență și durabilitate (RSF), care urmează a fi realizate până la finele anului 2025 (secțiunea F). Demarăm această activitate cu participarea diverselor instituții interguvernamentale, BNM, Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF), reprezentanților sectorului financiar, experților în domeniul climei și mediului, beneficiind totodată de sprijin din partea partenerilor de dezvoltare. În afară de aceasta, BNM își dezvoltă capacitățile de reglementare și supraveghere pentru a putea monitoriza, evalua, raporta și gestiona riscurile financiare și legate de protecția mediului și schimbările climatice, inclusiv prin participarea la diverse ateliere și ședințe ale grupurilor de lucru în cadrul Rețelei de servicii bancare și financiare durabile (SBFN). BNM va prelua taxonomia finanțelor durabile și o va integra, alături de alte orientări metodologice și acte normative, în cadrul său de reglementare a activității actorilor din sectorul financiar. Am modificat deja cadrul de gestionare a rezervelor pentru a permite în mod explicit investiții în "obligațiuni verzi" și vom continua lucrul asupra recomandărilor și prevederilor relevante, având ca scop dezvoltarea unei piețe de capital sustenabile în Republica Moldova.

23. Perfecționăm supravegherea sectorului nebanca în materie de viabilitate, guvernanta corporativă și practici de gestionare a riscurilor. Din 1 iulie 2023, BNM i-au fost transferate responsabilitățile de reglementare și supraveghere a organizațiilor de creditare nebanca, asociațiilor de economii și împrumut, birourilor istoriilor de credit, companiilor de asigurări și companiilor de intermediere în sectorul asigurărilor. În urma acestui transfer, suntem acum în proces de actualizare a cerințelor de raportare pentru organizațiile de creditare nebanca, totodată optimizăm și digitalizăm procesele pentru asigurători. CNPF a adoptat acte normative cu privire la licențiere, acționarii calificați, condițiile de conformitate și cerințele prudențiale (**criteriu de performanță structurală, 30 iunie 2023**, îndeplinit), iar BNM va elabora și va adopta cadrul normativ pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II (**criteriu de performanță structurală nou, 30 septembrie 2024**). Cu asistența proiectului Twinning al UE, BNM se pregătește pentru efectuarea unei analize a bilanțurilor contabile ale companiilor de asigurări pentru a determina gradul de pregătire a acestora pentru implementarea Pilonului I al Directivei Solvency II.

24. Consolidăm cadrul de reglementare a piețelor de capital și actualizăm arhitectura instituțională pentru protecția consumatorilor de servicii financiare.

- **Depozitarul Central Unic al Valorilor Mobiliare (DCU).** Vom consolida supravegherea piețelor de capital prin transferul competențelor de supraveghere legate de piața de capital ale DCU de la BNM la CNPF. Am creat un grup de lucru comun cu participarea acestor instituții pentru a stabili aspectele ce țin de supravegherea, drepturile de proprietate și guvernanta DCU în temeiul noului cadru de reglementare. Am elaborat un proiect de modificare a Legii cu privire la Depozitarul Central Unic al Valorilor Mobiliare pentru a clarifica responsabilitățile de reglementare și supraveghere ale BNM și CNPF, în vederea promovării siguranței, eficienței și integrității pieței de capital și sistemelor de decontări a valorilor mobiliare.
- **Protecția consumatorilor de servicii financiare.** Din 2 iulie 2023, CNPF i-a fost încredințat mandatul de protecție a consumatorilor de servicii financiare, inclusiv prin acordarea unor responsabilități bine definite în materie de protecție a consumatorilor de servicii financiare, pentru toate categoriile de servicii de acest gen (pentru serviciile bancare – din 1 ianuarie 2024). Am elaborat un concept al arhitecturii instituționale care stă la baza reformei, concept care definește în mod clar obiectivele și responsabilitățile BNM și CNPF. Modificările legislative necesare pentru realizarea reformei au fost adoptate în Parlament la 30 iunie 2023, iar CNPF a aprobat o nouă organigramă care reflectă mai bine noile competențe atribuite instituției. De asemenea, am asigurat finanțarea CNPF la un nivel adecvat pentru exercitarea noului mandat.

25. Întreprindem măsuri în vederea îmbunătățirii incluziunii financiare. În acest scop, BNM modernizează activ infrastructura pieței financiare pentru a facilita plățile fără numerar, care sunt mai puțin costisitoare, prin dezvoltarea până în luna februarie a anului 2024 a unui sistem de plăți instantanee și până în toamna anului 2024 – a sistemului bancar deschis bazat pe PSD2. Având în vedere aceste evoluții, vom abroga modificările la Legea 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică care permit accesul unilateral pe piața moldovenească a prestatorilor de servicii de deservire a conturilor și prestatorilor de servicii de inițiere a plăților din UE pentru a asigura concurența loială. Depunem eforturi pentru a adera la zona unică de plăți în euro (SEPA). Potrivit recomandărilor din Raportul FSSR, am actualizat în septembrie 2023 cadrul de reglementare ce ține de sistemul de verificare online a identității persoanelor (procedura electronică "Cunoaște-ți clientul", e-KYC), ceea ce va spori calitatea serviciilor acordate clienților și procesul de utilizare a serviciilor financiare reglementate. Acest lucru va spori, de asemenea, eficacitatea regimului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului și gradul lui de acoperire. Direcția FinTech din cadrul BNM are o atitudine pro-activă în raport cu sectorul privat în ceea ce privește elaborarea produselor noi în baza infrastructurii de plăți instantanee, care urmează să mobilizeze serviciile digitale și să ofere servicii financiare moderne, rapide, eficiente și cuprinzătoare pentru consumatori și IMM-uri. Ne asumăm angajamentul să creăm un comitet care va întruni reprezentanți ai instituțiilor relevante și va elabora, implementa și monitoriza Strategia națională de incluziune financiară, inclusiv întocmirea unui plan de acțiuni cu susținerea Băncii Mondiale (**criteriu de performanță structurală nou, 30 iunie 2024**).

26. Ne angajăm să protejăm sectorul financiar de fluxurile financiare ilicite. În acest scop, vom continua să consolidăm regimul național de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, în special prin eliminarea vulnerabilităților identificate în raportul de evaluare al MONEYVAL din 2019. Pentru a spori capacitatea instituțiilor financiare de a juca rolul de

„gardieni”, am desfășurat activități de informare a sectorului cu privire la o mai bună înțelegere a riscurilor, punerea în aplicare a abordării bazate pe riscuri și aplicarea mai eficientă a măsurilor de prevenire care se concentrează pe raportarea tranzacțiilor suspecte, identificarea persoanelor expuse politic și beneficiarilor efectivi. Ne angajăm să continuăm aceste eforturi, inclusiv prin activități de supraveghere bine țintite. De asemenea, vom consolida capacitățile autorităților de reglementare și vom îmbunătăți coordonarea între toți actorii relevanți, inclusiv regulatorii, organele de drept și sectorul privat. Dezvoltăm un mecanism național de monitorizare a plăților transfrontaliere, în vederea atenuării riscurilor vis-a-vis de fluxurile financiare ilicite, care să includă reprezentanți ai BNM, Serviciului pentru prevenirea și combaterea spălării banilor (SPCSB) și Serviciului Fiscal de Stat. Am adoptat Strategia națională de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2020-2025 și vom actualiza Evaluarea națională a riscurilor; totodată, vom elabora planul de acțiune aferent și vom publica rezultatele.

D. Reformele în sectorul întreprinderilor de stat și în sectorul energetic

27. Reformarea sectorului întreprinderilor de stat în vederea sporirii eficienței și atenuării riscurilor bugetare rămâne o prioritate. Sectorul întreprinderilor cu participarea statului din Moldova subminează concurența, productivitatea și investițiile private, generând în același timp riscuri bugetare semnificative. Sectorul este suficient de performanță redusă, în condițiile unei guvernante slabe și supravegheri inadecvate, precum și din cauza activităților necomerciale, capacităților reduse ale consiliilor de supraveghere și independenței limitate ale acestor consilii.

- În luna 2022 am adoptat Strategia privind administrarea proprietății de stat care vizează toate întreprinderile de stat la nivelul guvernului central, în vederea identificării întreprinderilor aflate în proprietate publică care trebuie să fie supuse reorganizării, privatizării sau lichidării, și schițării unor planuri de consolidare a structurilor lor de guvernanță. Raționamentele Strategiei puntează: (i) sprijinul intereselor economice naționale, (ii) menținerea infrastructurii critice, (iii) producția de bunuri și servicii strategice și (iv) acordarea serviciilor sociale de bază.
- În perspectivă, vom finaliza triajul întreprinderilor de stat în subordinea instituțiilor administrației publice centrale, în conformitate cu Strategia privind administrarea proprietății de stat aprobată (**criteriu de performanță structurală, 31 decembrie 2023**). Ca un prim pas către atingerea acestui obiectiv, vom crea un grup de lucru format din reprezentanții ministerelor de resort pentru a pune în aplicare triajul pe baza procedurilor și indicatorilor prevăzuți în Strategia privind administrarea proprietății de stat. Am adoptat metodologia care specifică criteriile pentru clasificarea tuturor întreprinderilor de stat în cinci categorii, după cum urmează: (i) întreprinderi care vor rămâne în administrarea statului, (ii) întreprinderi care vor fi privatizate în cel mai scurt timp, (iii) întreprinderi ce urmează a fi privatizate după realizarea anumitor reforme (iv) întreprinderi ce vor fi reorganizate în instituții publice, și (v) întreprinderi ce urmează a fi lichidate. În paralel, am înlăturat impedimentele legale care nu ne permiteau să punem în aplicare prevederile Strategiei cu privire la administrarea proprietății de stat pentru anii 2022-2030 în ceea ce ține de delimitarea bunurilor de stat de cele private. Vom elabora o strategie privind întreprinderile de stat aflate în subordinea autorităților centrale, care va include: (i) un cadru pentru monitorizarea rezultatelor financiare și atenuarea riscurilor bugetare aferente, (ii) un plan de reducere a numărului de întreprinderi de stat din sectoarele

care nu au importanță strategică sau care înregistrează pierderi (**criteriu de performanță structurală nou, 30 septembrie 2024**). În afară de aceasta, intenționăm să propunem o strategie de privatizare pentru întreprinderile mici și mari și să stabilim criteriile de referință cu caracter economic pentru a identifica condițiile cele mai oportune pentru demararea eforturilor de deestatizare.

- În luna aprilie 2023, cu sprijinul Băncii Mondiale, am adoptat modificările la Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală. În urma adoptării modificărilor respective, proprietarii întreprinderilor de stat vor fi împuterniciți (i) să asigure adoptarea de către întreprinderile de stat a unor coduri de guvernare corporativă, în baza unui model aprobat de Guvern și (ii) să evalueze performanța membrilor consiliilor de supraveghere ale întreprinderilor de stat. Alte modificări propuse vizează crearea unor comisii de audit al entităților de interes public care să activeze ca organe executive ale întreprinderilor de stat și includerea unor membri independenți în componența consiliilor de conducere ale întreprinderilor de stat. În aprilie am aprobat regulamentele privind procesul de selectare a membrilor consiliilor întreprinderilor de stat și remunerarea acestora.

28. Protejarea securității energetice rămâne o prioritate, pe fundalul riscurilor în creștere.

Am aprobat Planul de măsuri pentru pregătirea de sezonul de încălzire 2023-2024. Planul prevede trei scenarii diferite, în funcție de disponibilitatea gazelor naturale și livrărilor de curent electric. Totodată, am identificat 40 măsuri preventive și 20 măsuri de reducere și remediere a impactului cauzat de reducerea livrărilor de gaze, ce urmează a fi puse în aplicare în caz de materializare a diferitor scenarii. În afară de aceasta, am luat măsuri pentru a reduce consumul de energie și a spori eficiența energetică.

Gazele naturale.

- În anul 2022, ca parte a planului de acțiuni pentru protecția securității energetice în cazuri de urgență, am recapitalizat din bugetul de stat compania "Energocom" cu circa 6,1 miliarde lei (2,2 la sută din PIB), folosind mijloace bugetare pentru a stoca rezerve de gaze naturale. Totodată, am utilizat și linia de credit de 300 milioane euro, acordată de BERD. Aceste măsuri ne-au permis să acumulăm rezerve suficiente de gaze pentru perioada rece în anul trecut. O nouă tranșă (nr. 3) în valoare de 165 milioane euro a fost acordată în octombrie 2023 în temeiul unui amendament la Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) „Securitatea furnizării gazelor naturale”. Suplimentar, am primit un grant în valoare de 35 milioane euro din partea Guvernului Norvegiei, în baza programului NANSEN. Urmare a stabilizării pieței gazelor naturale și având în vedere că "Energocom" a acumulat suficiente rezerve și lichidități pentru următorul sezon de încălzire, în lunile septembrie-noiembrie 2023 întreprinderea și-a răscumpărat propriile acțiuni în valoare de 1 miliard lei, în baza unei decizii a Comisiei pentru situații excepționale, adoptate în septembrie 2023.
- În septembrie 2023, am demarat procedura de separare juridică și funcțională a operatorului sistemului de transport de gaze. Până la finalizarea procedurii de certificare, compania SRL "Vestmoldtransgaz" a fost desemnată operator al sistemului de transport al gazelor naturale (modelul ISO) din Republica Moldova.

- Modificarea prevederilor legale referitor la gazele naturale asigură armonizarea legislației naționale cu reglementările UE și CE și consolidează poziția noastră înaintea sezonului rece 2023-2024. Circa 600 milioane metri cubi de gaz deja au fost depozitați, în concordanță cu planul pentru sezonul rece al anului, obiectivul guvernului fiind să asigure aproape în întregime necesarul de gaze pentru tot sezonul de încălzire.
- În calitate de stat-membru al platformei energetice a UE, vom valorifica relațiile noastre de cooperare la nivel regional în vederea promovării eforturilor de reducere a dependenței de importul de gaze naturale și eliminării blocajelor și ineficiențelor la nivel de infrastructură. Mai concret, în conformitate cu Planul de acțiuni regional Europa de Sud-Est al Platformei Energetice a UE, ne-am asigurat ca reglementările vamale să permită Republicii Moldova operaționalizarea fluxurilor de revers virtuale prin conductele de gaze. Am ajustat cadrul de reglementare pentru a asigura o aliniere mai bună și mai rapidă a tarifelor cu prețul gazelor naturale importate.
- În urma coordonărilor cu Secretariatul Comunității Energetice, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a eliberat până în septembrie 2023 certificările finale pentru companiile separate ale operatorului de transport și de sistem în sectorul gazelor naturale, în conformitate cu unul din modelele prevăzute de lege.

Energia electrică.

- Războiul este în continuare o sursă de incertitudine în privința prețurilor și livrărilor. Am reușit să asigurăm achiziții de energie electrică de la "MGRES", producătorul de energie electrică din regiunea transnistreană, aflat în proprietatea companiei ruse "Inter-RAO", la un preț avantajos, până la sfârșitul anului 2024. În condițiile insuficienței gazelor importate de la "Gazprom", începând cu luna octombrie 2022, "MGRES" a redus substanțial volumul de energie electrică generată și furnizată, astfel încât a fost nevoie de efectuat achiziții pe piețele spot din străinătate. Am asigurat aprovizionarea cu energie electrică din România, prin sistemul electroenergetic al Europei Continentale ENTSO-E, dar capacitatea rămâne a fi limitată. Pentru satisfacerea cererii, este necesar de apelat la entitățile comerciale din Uniunea Europeană sau la achiziții pe piețele spot. Am îndemnat agenții economici și populația să economisească energia electrică în orele de vârf pentru a ajuta la echilibrarea sarcinii în rețea.
- Procedura de separare juridică și funcțională a operatorului sistemului de transport de energie electrică a fost finalizată și a fost aprobată certificarea operatorului sistemului de transport de energie electrică.
- Sunt în curs de finalizare modificările la legislația privind energia electrică, în concordanță cu reglementările UE privind integritatea și transparența pieței angro de energie, și Guvernul planifică să asigure aprobarea modificărilor legislative în luna octombrie 2023.

E. Consolidarea statului de drept și combaterea corupției

29. Consolidarea statului de drept, promovarea bunei guvernante și contracararea corupției rămân priorități majore. Ne angajăm să combatem corupția la nivel înalt, să eliminăm

actorii neonești din sfera publică și să punem temelia unui stat de drept în Republica Moldova. Obiectivele noastre pe termen scurt includ curățarea sistemului și crearea unui cadru riguros pentru menținerea independenței și responsabilizarea actorilor din sectorul justiției, care sunt esențiale pentru combaterea corupției, reducerea căilor de influență politică, instaurarea unei încrederi mai mari în sistemul judecătoresc și îmbunătățirea înfăptuirii justiției. De asemenea, recunoaștem importanța consolidării capacității instituțiilor anticorupție cheie și asigurării funcționării lor eficiente. Respectiv, suntem în proces de revizuire a Strategiei naționale de integritate și anticorupție, pregătind terenul pentru elaborarea unei strategii noi.

30. Recunoaștem importanța și necesitatea consolidării independenței, integrității și eficienței sistemului judecătoresc și procuraturii. Depunem eforturi să modernizăm sistemul justiției, ținând cont de recomandările experților și organizațiilor internaționale. Aceste priorități sunt incluse în Strategia pentru asigurarea independenței și integrității justiției pentru anii 2022-2025 care a fost adoptată în Parlament la începutul lunii decembrie 2021. Modificările constituționale adoptate în 2021 au deschis calea unor reforme importante în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), în special cu privire la consolidarea rolului CSM în luarea deciziilor privind cariera judecătorilor și înlăturarea membrilor din oficiu, în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția. În martie 2022, am adoptat legislația care reglementează verificarea integrității candidaților pentru CSM și Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) și colegiile organelor respective (așa-numita procedură de pre-vetting). Acest mecanism a fost creat în consultare cu Comisia de la Veneția și se aplică membrilor CSM și CSP. Principalul nostru obiectiv este să consolidăm independența, responsabilitatea și capacitatea CSP, în calitate de organ de autoadministrare al procurorilor. În acest sens, este prevăzută eventuala revocare a membrilor CSP din oficiu – prevederile legislative corespunzătoare au fost adoptate și vor intra în vigoare ulterior. Legea privind evaluarea integrității (procedura de vetting deplină) a fost adoptată și a intrat în vigoare la 22 august, 2023. Ea prevede trecerea prin procesul de vetting în primul rând a judecătorilor și procurorilor de nivel înalt, obiectivul fiind curățirea rândurilor judecătorilor și procurorilor. În afară de aceasta, am adoptat modificări legislative pentru transformarea Curții Supreme de Justiție (CSJ) într-o curte de casație în vederea îmbunătățirii calității practicii judiciare. În afară de aceasta, au fost adoptate prevederi privind aplicarea procesului extraordinar de evaluare a integrității asupra judecătorilor viitori ai CSJ, proces care are loc la moment.

31. Vom asigura suficiente capacități și competențe legale Procuraturii Anticorupție în materie de depistare, anchetare și urmărire penală eficientă a cazurilor de corupție la nivel înalt. În iulie 2023, am revizuit cadrul instituțional anticorupție, Procuratura Anticorupție fiind mandată atât cu anchetarea, cât și cu urmărirea penală a corupției la nivel înalt, CNA fiind responsabil pentru corupția la nivel mic și mediu. Am modificat Codul de procedură penală pentru a ne asigura că Procuratura Anticorupție are atribuții de investigare a tuturor tipurilor de infracțiuni legate de corupție enumerate în Convenția ONU împotriva corupției, inclusiv spălarea de bani și deturnarea de fonduri, precum și declarațiile false de avere, precum și a tuturor funcționarilor de nivel înalt, conform definiției din Articolul 123, alineatul (3), cu excepția funcționarilor din raioane, sate și orașe (**acțiune prealabilă**)¹. Întrucât tehnicile speciale de anchetare, cum ar fi interceptarea

¹ Mandatul Procuraturii Anticorupție prevede urmărirea penală a funcționarilor de nivel înalt, inclusiv a: (a) persoanelor ale căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care sunt investite în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau

convorbirilor telefonice și filarea, sunt esențiale pentru anchetarea eficientă a infracțiunilor de corupție, până la sfârșitul lunii noiembrie va fi modificată Legea 59/2012 privind activitatea specială de investigații, astfel încât ofițerilor de urmărire penală din cadrul Procuraturii Anticorupție să li se acorde aceste competențe. Pentru a ne asigura că Procuratura Anticorupție dispune de capacități suficiente pentru realizarea mandatului de investigare a cazurilor de corupție la nivel înalt, Ministerul Justiției, în consultare cu Procuratura Generală și Procuratura Anticorupție, face o evaluare a necesităților instituției, inclusiv ce ține de echipament, spații de lucru și personalul necesar (procurori, ofițeri de anchetă penală, consilieri și experți). Această evaluare va argumenta necesitatea alocării de mijloace financiare pentru Procuratura Anticorupție în Bugetul de Stat pentru anul 2024, dat fiind că Procuratura Anticorupție dispune deja de buget independent, în urma atribuirii unui cod bugetar separat pentru această instituție (**criteriu de performanță structurală îndeplinit, 30 iunie 2023**). Finalizăm lucrul asupra structurii organizatorice noi a Procuraturii Anticorupție și au fost identificate spații de lucru separate. Au fost adoptate modificări la Legea 159/2016 cu privire la procuraturile specializate, în baza cărora Procuratura Anticorupție poate să detașeze pe un termen de trei ani ofițeri de anchetă penală din cadrul Serviciului de Informații și Securitate. De asemenea, ne angajăm să sporim până la sfârșitul lunii februarie 2024 autonomia operațională a Procuraturii Anticorupție, adoptând modificări legale care să-i permită să dețină control asupra resurselor sale umane, acordându-i rolul principal în identificarea candidaților la funcția de procuror și formarea comisiilor pentru interviuarea candidaților, să aibă cuvântul decisiv în ceea ce privește selectarea și transferul procurorilor la Procuratura Anticorupție, precum și în ceea ce privește aplicarea sancțiunilor disciplinare.

32. Pentru a completa infrastructura instituțională anticorupție, Administrația Prezidențială a inițiat crearea unei curți anticorupție. Pentru a asigura judecarea în timp util și în mod specializat a cazurilor de corupție, Administrația Prezidențială a inițiat înființarea unei curți anticorupție, prezentând Parlamentului un proiect de lege în acest sens în iulie 2023. Legea cu privire la Curtea Anticorupție a Republicii Moldova este una dintre principalele priorități ale agendei de reformă în justiție, în contextul tărgănării cazurilor de corupție la nivel înalt și succeselor limitate atinse de actualul sistem judiciar în abordarea corupției în justiție. Vom prezenta Parlamentului avizul Guvernului cu privire la proiectul de lege respectiv și, în baza asistenței tehnice acordate de experții FMI, vom lucra la îmbunătățirea ulterioară a proiectului de lege până la adoptarea sa. Intenționăm să adoptăm până la sfârșitul anului 2023 sau la începutul anului 2024, în

Guvern, cu excepția primarilor și viceprimarilor orașelor, satelor și comunelor, consilierilor locali ai munițiilor și raioanelor; (b) funcționarilor publici de conducere de nivel superior; (c) procurorilor; (d) inspectorilor-judecători din Inspectia judiciară; (e) directorului și directorului adjunct al Serviciului de Informații și Securitate; (f) directorului și directorului adjunct al Centrului Național Anticorupție; (g) secretarului Consiliului Suprem de Securitate, șefului Marelui Stat Major al Armatei Naționale, altor persoane cu funcții de răspundere din cadrul Statului Major General al Forțelor Armate, precum și persoanelor care dețin gradul militar de general sau un grad special corespunzător acestuia; (h) președintelui și vicepreședintelui Comisiei Naționale a Pieței Financiare; (i) guvernatorului, prim-viceguvernatorului, viceguvernatorilor Băncii Naționale a Moldovei și membrilor Consiliului de supraveghere al Băncii Naționale a Moldovei; (j) directorului general, consilierilor pentru soluționarea contestațiilor al Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor; (k) directorului Serviciului Fiscal de Stat; (l) directorului Serviciului Vamal; (m) directorului general al Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor; (n) directorului general al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină; (o) directorului general al Casei Naționale de Asigurări Sociale; (p) directorului și directorului adjunct al Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor; (q) șefilor adjuncți ai Inspectoratului General al Poliției, Inspectoratului General al Poliției de Frontieră și Inspectoratului General de Carabinieri; (r) directorului și directorului adjunct al Agenției Achiziții Publice; (s) directorului și directorului adjunct al Agenției de Publicitate.

consultare cu experții FMI și în conformitate cu avizul Comisiei de la Veneția, legea care vizează crearea infrastructurii sistemului judiciar anticorupție, inclusiv un cadru credibil pentru procesul de selecție a judecătorilor anticorupție, atât pentru prima instanță, cât și pentru cea de apel, promovând numirea în funcție a unor persoane cu o reputație ireproșabilă și calități profesionale și morale înalte, în baza unor criterii de selecție obiective, acordând sistemului judiciar anticorupție o jurisdicție care să acopere cazurile anchetate și/sau urmărite penal de către Procuratura Anticorupție și asigurând un număr suficient de personal în instanțele respective (**criteriu de performanță structurală nou, 31 martie 2024**).

33. Măsurile anticorupție sunt axate tot mai mult pe combaterea corupției la nivel înalt și recuperarea bunurilor infracționale. Din ianuarie 2023, CNA și Procuratura Anticorupție au transmis în instanță peste 140 de cazuri de corupție în care au fost implicați un fost președinte, un fost prim-ministru, un fost ministru, patru foști și actuali deputați, trei procurori, un judecător, un fost guvernator al BNM și alți funcționari de nivel înalt. Procuratura Anticorupție a obținut 130 de sentințe în prima instanță, inclusiv ordine de confiscare în valoare de peste 1,7 milioane lei. Recent, Procuratura Anticorupție a obținut câștig de cauză în Curtea de Apel, pe un caz de fraudă bancară, inculpatul – un funcționar de nivel înalt - fiind condamnat în lipsă la 15 ani de închisoare, cu confiscarea a peste 5,2 miliarde lei. De asemenea, elaborăm o bază de date privind bunurile arestate de Agenția pentru Recuperarea Bunurilor Infracționale, ceea ce va asigura mai multă transparență în gestionarea bunurilor confiscate și ducerea evidenței măsurilor executorii întreprinse ca urmare a pronunțării hotărârilor judecătorești definitive. Printre prioritățile de viitor se regăsește intensificarea măsurilor de verificare a averilor funcționarilor de rang înalt, inclusiv bunurile deținute de aceștia în străinătate, făcând uz de rigorile regimului de declarare a activelor și urmărirea infracțiunilor de îmbogățire ilicită. Ne propunem să sporim eficacitatea regimului de declarare a averii prin elaborarea modificărilor la Legea 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate și vom adopta proceduri standard de operare pentru a asigura aplicarea uniformă a legii de către inspectorii de integritate.

34. Rămânem fermi în angajamentul nostru de a realiza progrese în ceea ce privește recuperarea activelor sustrate în urma fraudei bancare din 2014 prin aplicarea măsurilor și acțiunilor de urmărire penală, cu utilizarea diverselor canale și cooperarea cu omologii străini, inclusiv prin crearea unor echipe de investigație și operative comune. A fost adoptat un nou program de recuperare a activelor pentru anii 2022 - 2023, iar cadrul pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului a fost ajustat, asigurând transpunerea parțială a prevederilor celei de-a cincea directive UE privind combaterea spălării banilor. Vom consolida coordonarea între toate părțile interesate din țară, sub conducerea Consiliului Suprem de Securitate, și vom stabili proceduri pentru confiscarea activelor după condamnare.

F. Consolidarea rezilienței la schimbările climatice

35. Recunoaștem că perspectivele dezvoltării socio-economice durabile sunt influențate mai mult ca niciodată de impactul negativ al schimbărilor climatice și atenuării acestuia. Respectiv, ne angajăm să reducem contribuția noastră ca țară la emisiile globale de gaze cu efect de seră, reducând către anul 2030 emisiile la nivel național cu 70 la sută (88 la sută condiționat) față de 1990. Am elaborat, de asemenea, Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 și Programul de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în Anul 2030, care sunt puse în aplicare prin intermediul planurilor de acțiuni corespunzătoare. Reformele

noastre sunt în concordanță cu obligațiile de aderare la UE și sunt orientate spre îndeplinirea acestora. Totodată, ne propunem să abordăm elemente esențiale legate de securitatea energetică și dezvoltarea durabilă. În plus, vom depune eforturi pentru a spori reziliența la schimbările climatice a sectoarelor cheie, inclusiv infrastructura și agricultura.

36. Programul finanțat de Mecanismul de creditare pentru reziliență și durabilitate (RSF) ne va ajuta să aprofundăm și să accelerăm reformele legate de schimbările climatice.

Respectiv, programul se concentrează pe următoarele patru domenii de reformă, care se vor axa pe crearea cadrului juridic și instituțional favorabil, vor contribui la catalizarea fondurilor pentru investițiile în atenuarea schimbărilor climatice și vor sprijini reformele în sectorul energetic. Programul sprijină implementarea angajamentelor privind Contribuția Națională Determinată și îndeplinirea cerințelor de aderare la UE și reflectă recomandările formulate în Raportul de evaluare a managementului investițiilor publice în contextul adaptării la schimbările climatice (C-PIMA) al FMI, Raportul de evaluare a politicilor climatice (CPAT) al FMI și Raportul preliminar privind dezvoltarea și situația climatică a țării (pre-CCDR) al Băncii Mondiale. Fiecare domeniu de reformă prevede măsuri de reformă (specificate mai jos) care trebuie realizate în termenele stabilite în cadrul acestui program. În plus, programul RSF prevede finanțare în formă de suport bugetar și are menirea de a înlocui finanțările mai costisitoare din alte surse.

- **Domeniul de reformă nr. 1:** *Politici de atenuare și adaptare și gestionarea riscurilor de dezastre.* Vom consolidam cadrul legal și instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, în vederea îmbunătățirii coordonării inter-sectoriale și accelerării implementării.
 - Până la prima evaluare de program: (i) vom adopta Legea privind acțiunile climatice, care să asigure o dezvoltare cu emisii reduse de dioxid de carbon și reziliența la schimbările climatice și (ii) vom înființa o Comisie Națională privind Schimbările Climatice în cadrul Cabinetului prim-ministrului, ca parte a sistemului instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, având sarcini, responsabilități și proceduri clare (inclusiv cu întruniri și rapoarte periodice), definite în hotărârea respectivă de Guvern (**măsura de reformă nr. 1**). Vom prezenta proiectul de lege spre avizare experților FMI.
 - Până la cea de-a doua evaluare de program, vom aproba un program de gestionare a riscurilor de dezastre care (i) să acopere întregul spectru al cadrului Sendai (prevenirea și atenuarea dezastrelor, pregătirea, reacțiile de răspuns, precum și reabilitarea și recuperarea) și (ii) să definească un cadru instituțional cu roluri și responsabilități clar atribuite la nivel național și subnațional, inclusiv prin atribuirea rolului de coordonare a programului de gestionare a riscurilor de dezastre și de planificare strategică Cabinetului Prim-ministrului, de exemplu, prin intermediul Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice (**măsura de reformă nr. 2**).
 - Până la cea de-a patra evaluare de program, vom elabora și disemina hărțile de risc și vulnerabilitate la dezastre naturale, inclusiv informația privind modul în care pericolele climatice ar putea afecta zonele și regiunile, dar și locația acestora, pentru a evalua riscurile și vulnerabilitățile populației, bunurilor de infrastructură, întreprinderilor / sectoarelor aparte și economiei în general (**măsura de reformă nr. 3**). Hărțile vor fi publicate pe Internet și vor fi actualizate în mod regulat.

- **Domeniul de reformă nr. 2: Politicile din sectorul energetic.** Abordăm reformele energetice într-o manieră cuprinzătoare, pentru a asigura eficiența și securitatea energetică, promovând în același timp tranziția energetică. Fiind conștienți de rolul important pe care îl joacă edificiile în ceea ce privește emisiile de gaze cu efect de seră, până la mijlocul anului 2024 vom elabora și implementa un mecanism de sprijinire a renovării eficiente din punct de vedere energetic a clădirilor publice și private, într-o manieră transparentă, cu finanțare din Bugetul de Stat. În paralel, avansăm pe calea tranziției energetice prin pregătirea pieței resurselor energetice și infrastructurii de rețea pentru a facilita integrarea resurselor regenerabile suplimentare, în vederea atingerii obiectivului formulat în Contribuția Națională Determinată, și anume asigurarea până în 2030 a cotei de 27 la sută a energiei regenerabile în total energie (față de 24 la sută din prezent). În plus, asigurarea viabilității financiare a sectorului, având în vedere nevoia de investiții substanțiale în infrastructură, va contribui la încurajarea investițiilor private în acest sector. Pentru a evita riscurile bugetare, vom avea grijă să asigurăm o anumită consecutivitate în realizarea măsurilor, fiind asigurată capacitatea de absorbție necesară atunci când vor fi lansate noi capacități de producție. Respectarea principiului de asigurare a recuperării costurilor și eliminarea treptată a facilităților fiscale, în paralel cu acordarea suportului financiar ținut spre cei mai vulnerabili consumatori, vor fi pași importanți în această direcție.

- Până la cea de-a doua evaluare de program:
 - Având în vedere inițiativele importante de reformă, care vor necesita investiții substanțiale în infrastructură, vom determina rata de recuperare a costurilor pentru furnizarea de energie electrică și gaze naturale (care să reflecte pe deplin costurile operaționale și cele capitale), prin a (i) identifica orice discrepanță între tarif și costurile de recuperare astfel definite, luând în considerare și facilitățile fiscale, (ii) efectua o evaluare a impactului distributiv și (iii) elimina orice diferență prin ajustarea tarifului sau compensarea transparentă a companiei operator din bugetul de stat (**măsura de reformă nr. 4**). Vom solicita sprijin de la partenerii de dezvoltare.
 - Începând cu sezonul rece 2024-2025, în coordonare cu Banca Mondială și alți parteneri de dezvoltare, pentru a ne asigura că efectul de semnalizare a prețului se menține pe deplin și stimulează un consum mai eficient, vom întreprinde următoarele acțiuni: (i) vom atribui Ministerului Muncii și Protecției Sociale funcția de administrare a plăților de la furnizorii de energie și (ii) vom lua în continuare măsuri pentru a elimina legătura dintre acordarea suportului în cadrul Fondului de Reducere a Vulnerabilității Energetice și consumul de energie curent prin transferuri de numerar acordate direct beneficiarilor (**măsura de reformă nr. 5**).
- Până la cea de-a treia evaluare de program, pe baza rezultatelor proiectului pilot de colectare a informațiilor prin intermediul contoarelor inteligente, care este în curs de desfășurare (cu sprijinul PNUD), vom efectua o analiză a opțiunilor de diferențiere a tarifelor (de exemplu, tarif zi-noapte) ca instrument de gestionare a fluctuațiilor cererii, în scopul facilitării echilibrării sarcinii, având în vedere, de

asemenea, planurile de integrare în sistem a energiei regenerabile (**măsura de reformă nr. 6**). Rezultatele analizei și recomandările formulate vor fi incluse într-un rezumat separat.

- **Domeniul de reformă nr. 3:** *Facilitarea investițiilor în infrastructuri inteligente din punct de vedere climatic și gestionării bugetare inteligente climatice.* Ne-am asumat angajamentul să creăm un mediu favorabil care să promoveze investiții în infrastructură care să fie ecologice, reziliente și să susțină creșterea economică incluzivă pe termen lung. Pentru atingerea acestui obiectiv, promovăm reforme pentru ca implicațiile climatice și vulnerabilitatea climatică a proiectelor de investiții să fie luate în calcul la elaborarea și selectarea proiectelor de investiții publice. Ne asumăm să sporim gradul de responsabilitate în promovarea politicilor inteligente din punct de vedere al obiectivelor climatice, prin raportarea transparentă a alocărilor bugetare pentru acțiunile prioritare în domeniul politicilor climatice și riscurilor bugetare legate de schimbările climatice.
 - Până la cea de-a doua evaluare de program, vom include evaluarea impactului schimbărilor climatice și vulnerabilității în metodologiile de evaluare (și selectare) a proiectelor (**măsura de reformă nr. 7**). Exercițiul dat va fi efectuat în baza recomandărilor raportului C-PIMA.
 - Până la cea de-a treia evaluare de program:
 - Vom examina și vom prezenta un aviz scris privind implicațiile climatice și vulnerabilitățile climatice ale proiectelor și ale portofoliului de proiecte incluse în pachetul de documente bugetară ce însoțește proiectul Legii bugetului (**măsura de reformă nr. 8**). Analiza fiecărui proiect în parte și a portofoliului de proiecte va fi parte a procesului de evaluare a proiectelor și a procesului bugetar aferent.
 - Vom raporta despre: (i) alocările de cheltuieli legate de climă la etapa de elaborare a bugetului de stat, (ii) execuția cheltuielilor legate de climă și (iii) vom include evaluarea riscurilor climatice în Nota privind riscurile bugetar-fiscale, inclusiv în ceea ce ține de riscurile bugetare legate de calamitățile naturale, aferente infrastructurii publice și sectorului întreprinderilor de stat (**măsura de reformă nr. 9**).
- **Domeniul de reformă nr. 4:** *Mobilizarea finanțării climatice durabile și reziliența sectorului financiar.* Recunoaștem că pentru mobilizarea finanțării durabile și asigurarea rezilienței sectorului financiar va fi necesar de dezvoltat din ce în ce mai mult capacitatea instituțiilor și colaborarea instituțională, precum și de elaborat recomandări și reglementări adecvate pentru actorii sectorului financiar. În plus, aceste acțiuni vor permite identificarea, cuantificarea, monitorizarea și gestionarea corectă a riscurilor climatice în portofoliile actorilor din sectorul financiar și fundamentarea deciziilor acestora în ceea ce privește expunerea lor la riscuri. Respectiv, vom colabora cu Corporația Internațională de Finanțare și cu alți parteneri pentru a elabora și implementa un cadru de finanțare durabilă, aliniat la cele mai bune practici internaționale și ale UE.

- Până la prima evaluare de program:
 - Vom institui un comitet director inter-instituțional (cu participarea BNM, Ministerului Finanțelor, Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerului Mediului, CNPF și Asociației Băncilor din Moldova) care să se preocupe de subiectul finanțării durabile și responsabile din punct de vedere ecologic (**măsura de reformă nr. 10**).
 - Vom elabora, adopta și demara implementarea unei strategii de finanțare durabilă ("foaia de parcurs") și a unui plan de acțiuni pentru sectorul financiar din Moldova (**măsura de reformă nr. 11**).
- Până la cea de-a patra evaluare de program:
 - Vom elabora un proiect final al taxonomiei aferente finanțării durabile și vom demara procesul de consultări publice în vederea aprobării acestei taxonomii până în decembrie 2025 (**măsura de reformă nr. 12**).

G. Statistica economică

37. Continuăm să ne concentrăm eforturile pe perfecționarea proceselor de producere și diseminare a statisticii economice, care rămâne vitală pentru promovarea eficientă a politicii macroeconomice și procesul de luare a deciziilor. Astfel, am modificat cadrul juridic pentru producerea datelor statistice în conformitate cu standardele relevante ale UE, în special pentru a asigura accesul la datele cu caracter personal din surse administrative și private în scopuri statistice. În afară de aceasta, am adoptat Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2022-2030 și Programul de dezvoltare a sistemului statistic național 2023-2026. Aceste documente prevăd planuri: (i) de modernizare a producerii și diseminării datelor statistice oficiale și (ii) utilizare a inovațiilor și metodelor noi pentru a îmbunătăți calitatea și accesibilitatea datelor statistice, răspunzând nevoilor utilizatorilor. Vom consolida capacitatea operațională a Biroului Național de Statistică (BNS) prin: (i) alocarea resurselor umane și financiare adecvate; (ii) dezvoltarea de noi capacități și aptitudini și (iii) extinderea mandatului BNS pentru utilizarea eficientă a surselor de date administrative și alternative.

H. Monitorizarea programului

38. Programul va fi monitorizat în baza evaluărilor semianuale. Calendarul evaluărilor de program a fost prelungit cu șase luni și a fost adăugată o rundă de evaluare de program suplimentară, pentru a asigura suficient timp pentru finalizarea reformelor. Calendarul complet al evaluărilor de program este specificat în raportul respectiv al experților FMI. Criteriile de performanță cantitative, clauza de consultare privind inflația și țintele indicative au fost extinse pentru a include indicatorii pentru luna decembrie 2024. Pentru finalizarea acestei evaluări, a fost propusă o acțiune prealabilă care vizează competențele Procuraturii Anticorupție în domeniul investigării cazurilor de corupție. Criteriile de performanță cantitative, clauza de consultare privind inflația și țintele indicative sunt expuse în Tabelul nr. 1, după cum este specificat în Memorandumul tehnic de înțelegere, anexat la Scrisoarea de intenție din 20 noiembrie 2023. Acțiunile prealabile, de rând cu criteriile de performanță structurală, sunt expuse în Tabelul nr. 2.

Tabelul 1. Moldova: Țintele de performanță cantitativă, martie 2023 – decembrie 2024

	2023								2024					
	March ^{1/}				June				September ^{1/}	December	March ^{1/}	June	September ^{1/}	December
	Prog. Target CR 23/6	Adj. Target	Actual	Status	Prog. Target CR 23/6	Adj. Target	Actual	Status	Prog. Target CR 23/6	Prog. Target CR 23/6	Prog. Target CR 23/152	Proposed New Prog. Targets		
1. Quantitative performance criteria ^{1/}														
Ceiling on the cash deficit of the general government	5,130		1,971	Met	7,250		7,163	Met	10,890	18,527	4,580	6,082	9,246	15,730
Floor on net international reserves of the NBM (stock, millions of U.S. dollars) ^{2/}	2,806	2,636 ^{7/}	4,648	Met	2,946	2,659 ^{7/}	4,873	Met	3,046	3,146	3,300	3,538	3,776	4,014
2. Continuous performance criteria														
Ceiling on accumulation of external payment arrears (millions of U.S. dollars)	0		0	Met	0		0	Met	0	0	0	0	0	0
3. Indicative targets														
Ceiling on the general government wage bill	5,640		5,467	Met	12,550		12,202	Met	18,630	25,618	6,275	13,737	20,391	28,040
Floor on targeted social spending undertaken by the general government ^{3/}	3,607		2,880	Not met	4,717		3,965	Not met	4,882	5,989	2,694	3,523	3,646	4,473
Floor on developmental spending undertaken by the general government ^{4/}	7,530		8,568	Met	14,790		18,786	Met	22,980	34,940	7,906	17,436	27,091	41,191
4. Inflation Consultation Bands (in percent)														
Outer Band (upper limit)	25.0				16.0				11.5	11.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Inner Band (upper limit)	23.5				14.5				10.0	9.5	6.5	6.5	6.5	6.5
Center point	22.0		22.0	Met	13.0		13.2	Met	8.5	8.0	5.0	5.0	5.0	5.0
Inner Band (lower limit)	20.5				11.5				7.0	6.5	3.5	3.5	3.5	3.5
Outer Band (lower limit)	19.0				10.0				5.5	5.0	2.0	2.0	2.0	2.0

1/ Indicative targets for March 2023, September 2023 and Mar

2/ The NIR target is set as specified in the TMU.

3/ Includes Energy Vulnerability Reduction Fund (EVRF), heating allowance, payments under Ajutor Social and unemployment insurance programs.

4/ Includes health, educational, and infrastructure spending.

5/ Revised from 1.917 in CR23/6 (MEFP Table 1).

6/ Temporarily breached between January 30, 2023 and March 31, 2023.

7/ In line with TMU ¶22.

Tabelul 2. Republica Moldova: Acțiunile prealabile și criteriile de performanță structurală în cadrul programului susținut de FMI prin mecanismele de finanțare ECF (Mecanismul extins de creditare) și EFF (Mecanismul de finanțare extinsă)

	Measure	Rationale	Timeframe	Status
Prior Actions				
1	Adopt legal amendments to ensure the mandate of APO covers all types of corruption-related offences listed in the UNCAC as well as false asset declarations, broadening the list of officials to other responsible state positions as defined in the Article 123(3) of the Criminal Code of Moldova, except officials of villages and non-municipiu cities, and adding managers of SOEs with assets above [MDL100 million]	Strengthen anti-corruption institutions		Proposed prior action
Structural Benchmarks				
Anti-Corruption and Rule of Law				
1	To ensure that the APO operates with an independent budget in 2024, assign a separate code (level 2 of the organizational budget classification) in the registry of budgetary institutions maintained by the Ministry of Finance to include APO as a separate line item.	Strengthen anti-corruption institutions	end-June 2023	Met.
2	Establish a specialized anti-corruption court to ensure timely and credible adjudication of high-level corruption in line with the Council of Europe Standards.	Strengthen anti-corruption institutions	end-June 2024	Potential new SB
Fiscal Governance				
3	Extend the tax expenditure analyses to include excise, customs duties, and real estate tax.	Support fiscal consolidation and eliminate inefficiencies and inequities of the tax system	end-December 2023	Met.
4	Introduce a General Anti-Avoidance Rule provision in the Tax Code to counter domestic and international abusive tax practices.	Strengthen tax administration reforms and revenue mobilization	end-September 2023	
5	Implement an automated tax filing compliance program to improve on-time filing of tax returns, including by assigning penalties for late- or non-filing.	Strengthen tax administration reforms and revenue mobilization	end-December 2023	
6	Prepare a proposal identifying tax expenditures to be phased out based on cost-benefit analysis.	Support fiscal consolidation and eliminate inefficiencies and inequities of the tax system	end-December 2024	Potential new SB
Financial Sector Oversight				
7	Prepare a targeted review of the BRRL and the relevant secondary legislation, in line with good practices as appropriate to Moldova and based on IMF staff recommendations, to identify shortcomings, introduce more flexibility to the MREL requirement, the conditions of access to the resolution fund, and the participation of the DGF in the financing of the resolution measures	Strengthen financial safety net	end-June 2023	Met.
8	The NCFM will adopt secondary legislation on insurance on licensing, qualified shareholders, and fit-and-proper and prudential requirements.	Facilitate implementation of the Solvency II insurance framework	end-June 2023	Met.
9	Further strengthen NBM's independence, including through staggering of supervisory board members' mandate, administrative procedures code, property rights, and the macroprudential mandate of the NBM.	Strengthen the institutional autonomy and governance of the NBM	end-December 2024	Potential new SB
10	NBM to conduct a Balance Sheet Review for all insurers to evaluate their readiness for the subsequent implementation of Pillar I.	Facilitate implementation of the Solvency II insurance framework	end-September 2024	Potential new SB
11	Develop an inter-agency committee with a mandate to develop, implement, and monitor National Financial Inclusion Strategy (NFIS).	Improve financial inclusion	end-June 2024	Potential new SB
SOE and Regulatory Framework Reforms				
12	Complete a triage of SOEs owned by the central government, in line with the approved state-ownership strategy.	Improve SOE governance and reduce fiscal risks	end-December 2023	
13	Develop a strategy for the all the SOEs at the central government level that includes: (i) a framework for monitoring financial performance and mitigating related fiscal risks, and (ii) a plan to rationalize the number of SOEs [that are in non-strategic sectors or are loss making].	Improve SOE governance and reduce fiscal risks	end-September 2024	Potential new SB

Tabelul 3. Moldova: măsurile de reformă în cadrul programului RSF

	Reform Measures (RMs)	Indicative Timing	Review
Reform Area 1: Adaptation and Mitigation Policy, and Disaster Risk Management			
RM1	Government to: (i) adopt the Law on Climate Action enabling low carbon development and climate change resilience, and (ii) establish a National Commission on Climate Change (NCCC) under the Office of the Prime Minister, as part of the institutional arrangements for managing climate change with clear tasks and responsibilities and procedures (including regular meetings and reports) defined in the supporting government decree.	Mar-24	First review
RM2	Government to approve a Disaster Risk Management (DRM) program which (i) covers the full spectrum of the Sendai framework, and (ii) defines an institutional framework with clearly assigned roles and responsibilities at the national and subnational level, including assigning the role for DRM coordination and strategic planning under the Office of the Prime Minister, e.g., to the NCCC.	Jul-24	Second review
RM3	Government to develop and disseminate natural disaster risk and vulnerability maps, including information on how and where climate hazards might affect the areas and regions, to assess risks and vulnerabilities of the population, infrastructure assets, sectors, and the economy/businesses.	Jul-25	Fourth review
Reform Area 2: Energy Sector Policies			
RM4	[Ministry of Energy] to determine the cost-recovery rate for the provision of electricity and natural gas (fully reflecting operational and capital cost), (i) identifying any discrepancy between tariff and so defined cost recovery, considering tax expenditures, (ii) undertake a distributional impact assessment, and (iii) close any gap by adjusting the tariff or by compensating the operating company transparently from the budget.	Jul-24	Second review
RM5	From the 2024-25 heating season onwards: (i) Ministry of Labor and Social Protection to take over the administration of payment provision from energy providers, and (ii) to delink the provision of support under the EVRF from actual energy consumption by providing targeted cash transfers to beneficiaries.	Jul-24	Second review
RM6	Based on the results from the ongoing pilot project collecting information through smart meters, [Ministry of Energy] to conduct a review for tariff differentiation options (e.g., day-night tariff) as a tool for managing demand fluctuations with the aim of facilitating balancing, also in light of renewable energy onboarding.	Jan-25	Third review
Reform Area 3: Enabling Climate-Smart Infrastructure Investment and Fiscal Management			
RM7	Government to include climate change impact and vulnerability assessment in the project appraisal (and project selection) methodologies.	Jul-24	Second review
RM8	Ministry of Environment to review and provide a written opinion of climate implications and climate vulnerabilities of projects and of the project portfolio included in budget submissions.	Jan-25	Third review
RM9	Ministry of Finance to: (i) report on climate spending allocations at the budget stage, (ii) report on climate related spending execution, and (iii) include climate risks assessment in the Fiscal Risks Statement, including for fiscal risk from natural disasters to public and SOE infrastructure.	Jan-25	Third review
Reform Area 4: Sustainable Climate Finance Mobilization and Financial Sector Resilience			
RM10	Establish an interagency steering committee (including the NBM, MOF, MOEDD, MOE, NCFM, and Moldovan Banks Association) on climate finance.	Mar-24	First review
RM11	[The NBM] to develop, adopt, and start implementing a Sustainable Finance Strategy ("Roadmap") and Action Plan for Moldova's financial sector.	Mar-24	First review
RM12	[The NBM] to develop an advanced draft of the Sustainable Finance Taxonomy and start the public consultation process, to approve the taxonomy by December 2025.	Jul-25	Fourth review

Source: IMF Staff

Anexa II. Memorandumul Tehnic de Înțelegere

1. Prezentul Memorandum tehnic de înțelegere (TMU) definește variabilele cu ținte cantitative (acțiunile prealabile, criteriile de performanță și țintele indicative) stabilite de Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare (MEFP) și descrie metodele care urmează a fi utilizate pentru evaluarea performanței programului în raport cu țintele date.

A. Țintele cantitative ale programului

2. Programul va fi evaluat în baza criteriilor de performanță și țăintelor indicative. Criteriile de performanță stabilite se referă la:

- nivelul minim al stocului rezervelor internaționale nete (RIN) ale BNM;
- plafonul privind deficitul bugetului guvernului general;
- plafonul privind acumularea arieratelor la plățile externe de către guvernul general (continuu);

Țintele indicative stabilite se referă la:

- plafonul privind fondul de salarizare al guvernului general;
- nivelul minim privind cheltuielile pentru asistența socială bine ținută asumate de guvernul general;
- nivelul minim privind cheltuielile de dezvoltare asumate de guvernul general.

Suplimentar, Programul va include un mecanism de consultare cu privire la rata inflației pe 12 luni.

B. Parametrii inițiali ai programului

3. În scopul monitorizării programului toate activele valutare vor fi exprimate în dolari SUA, la cursul de schimb stabilit de program. Cursul de schimb stabilit de program pentru leul moldovenesc (MDL) în raport cu dolarul SUA este fixat la 17,6627 lei pentru un dolar SUA (rata de schimb oficială fixată pentru 30 septembrie 2021). Activele deținute în aur vor fi evaluate la 1801,50 dolari SUA pentru o uncie monetară, acesta este prețul mediu în perioada ianuarie-septembrie 2021 obținut de pe site-ul web al FMI cu privire la prețurile materiilor prime¹. Activele și obligațiunile exprimate în DST și în valute străine, altele decât dolarul SUA, vor fi convertite în dolari SUA la cursurile de schimb respective din 30 septembrie 2021, după cum este fixat în tabelul de mai jos.

¹ <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>

Cursul de schimb de program	
Euro pentru un dolar SUA	1.1579
Franci elvețieni pentru un dolar SUA	0.9365
Lire sterline pentru un dolar SUA	1.3435
Yene japoneze pentru un dolar SUA	111.9100
Dolari australieni pentru un dolar SUA	0.7206
Dolari canadieni pentru un dolar SUA	1.2741
Renminbi chinezești pentru un dolar SUA	6.4634
Ruble rusești pentru un dolar SUA	72.6642
SDR pentru un dolar SUA	0.7098
Sursa: https://www.imf.org/external/np/fin/data/param_rms_mth.aspx	

C. Definiții instituționale

4. Definiția **bugetului guvernului general** include bugetele de nivel central și local. **Bugetul guvernului central** include bugetul de stat (inclusiv proiectele finanțate din surse externe), bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurile de asigurare obligatorie de asistență medicală. La **autoritățile locale** se referă bugetele locale (inclusiv proiectele finanțate din surse externe). Nu se permite crearea de fonduri speciale sau extrabugetare noi pe durata programului. Vor fi excluse din această definiție orice entități de stat care au un statut juridic separat.

D. Definițiile din program

5. **Rezervele internaționale nete ale Băncii Naționale a Moldovei (BNM)** sunt definite ca diferența dintre rezervele brute în valute convertibile și obligațiunile ce reprezintă rezervele autorităților în valută convertibilă².

- În scopul monitorizării acestui program **rezervele brute ale BNM** sunt activele externe imediat accesibile, controlate de BNM, pentru a satisface nevoile balanței de plăți și a efectua intervenții pe piețele valutare. Ele includ aurul monetar, disponibilitățile de DST (Drepturi speciale de tragere), mijloacele rezervate la FMI și disponibilitățile de valută convertibilă care pot fi liber utilizate pentru intervenții pe piața valutară sau în hârtii de valoare emise de state, instituții financiare internaționale, precum și cele emise de agenții

² Pentru aceste scopuri, valutele convertibile includ euro, renminbi chinezesc, yena japoneză, lira sterlină, dolarul SUA, francul elvețian și dolarii australieni și canadieni.

cu un rating de creditare minim AA- la aceste hârtii de valoare și depozitele în contrapărți cu un rating minim de A-³. Din activele de rezervă se exclud subscrierile de capital la instituțiile financiare străine, activele nefinanciare pe termen lung, mijloacele debursate instituțiile internaționale și guvernele altor state, destinate re-creditării și implementării proiectelor, activele în valute neconvertibile, cererile de plăți ale BNM față de băncile sau instituțiile nebanca rezidente, precum și activele străine depuse drept gaj sau altfel grevate, inclusiv cererile de plăți în valută străină rezultate din tranzacțiile cu active derivative (contracte de tip futures, forward, swap sau opțiuni).

- **Obligațiunile de rezervă ale BNM** includ, prin definiție, utilizarea creditului FMI de către BNM, pasivele în valute convertibile ale BNM față de nerezidenți cu scadența inițială de până la un an și un an, precum și pasivele în valute convertibile ale BNM față de rezidenți, excluzând guvernul general și rezervele valutare obligatorii ale băncilor comerciale la BNM. Obligațiunile care apar din utilizarea creditului FMI de către BNM nu includ obligațiunile ce apar din utilizarea alocației de DST.

6. În scopul monitorizării programului stocul activelor de rezervă și pasivelor de rezervă ale BNM va fi evaluat la cursul de schimb stabilit de program, conform descrierii din alineatul 3, mai sus. Sursa de date pentru rezervele brute și obligațiunile este Sinteza Monetară în lei moldovenești publicată de BNM, la care se aplică ajustările în contextul programului. În baza acestei prevederi și în conformitate cu definiția de mai sus, stocul RIN ale BNM la 30 septembrie 2021 a constituit 3708,75 milioane dolari SUA.

7. În contextul calculării deficitului de casă al bugetului guvernului general **creditarea netă de către sistemul bancar** (BNM și băncile comerciale) a guvernului general include: datoria guvernului general față de sectorul bancar (cu excluderea creanțelor aferente dobânzilor acumulate, plăților fiscale și a contribuțiilor sociale ale băncilor comerciale, precum și a recreditării efectuate de băncile comerciale din contul finanțării externe), plus overdraft-urile, creditele directe și disponibilitățile de valori mobiliare de stat, minus depozitele guvernului general (cu excluderea dobânzii calculate la depozitele guvernului și cu includerea conturilor proiectelor finanțate din surse externe)⁴. Din definiție, de asemenea, vor fi excluse hârtiile de valoare emise în baza Legii Nr. 235 din 03.10.2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de

³ Ratingul de creditare se va determina prin aplicarea mediei rating-urilor agențiilor de rating internaționale (Fitch, Moody's și Standard and Poor's).

⁴ La calculul creditării nete de către sistemul bancar a guvernului general, vor fi excluse următoarele conturi: 1711, 1712, 1713, 1731, 1732, 1733, 1735, 1761, 1762, 1763, 1801, 1802, 1805, 1807, 2264, 2709, 2711, 2717, 2721, 2727, 2732, 2733, 2796, 2801, 2802, 2811, 2820, și grupul de conturi 2100.

stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015.

8. Monitorizarea acestui indicator se va baza pe Sinteza monetară a BNM și pe datele Trezoreriei. Ministerul Finanțelor va pune la dispoziție datele cu privire la proiectele finanțate din surse externe și soldurile tuturor altor conturi de ajustare. În baza acestor date, în conformitate cu definiția de mai sus, stocul creditării nete de către sistemul bancar va fi calculat sub linia deficitului și la 30 septembrie 2021 a alcătuit 8479,3 miliarde lei.

9. **Plafonul privind deficitul de casă al bugetului guvernului general** este definit ca sumă a următoarelor componente: creditarea netă de către sistemul bancar a guvernului general (conform definiției din paragraful 7), plus volumul net al valorilor mobiliare plasate de guvernul general în afara sistemului bancar, plus alte credite nete acordate guvernului general de sectorul nebanca al țării, plus mijloacele obținute de guvernul general din contul debursărilor datoriei externe pentru susținerea directă a bugetului și pentru finanțarea proiectelor, minus amortizarea achitată, precum și veniturile din privatizare obținute în rezultatul vânzării activelor guvernului general. Deficitul net este o cifră cumulativă de la începutul anului calendaristic și va fi monitorizată din punct de vedere al finanțării la cursul de schimb curent stabilit de BNM pentru ziua efectuării tranzacției.

10. **Valorile mobiliare de stat sub formă de instrument financiar cu cupon** care se vând la valoarea lor nominală vor fi tratate în conturile bugetare ca poziții ce țin de finanțare, prin înregistrarea sumelor obținute de facto de la cumpărători. La data răscumpărării, valoarea de vânzare (nominală) va fi înregistrată ca amortizare, iar plata cupoanelor va fi înregistrată ca achitare a dobânzilor la datoria internă.

11. Noțiunea de **datorie**, în scopurile Memorandumului Tehnic de Înțelegere, este definită în punctul 8 al Ghidului privind Condiționalitatea aferentă datoriei publice în cadrul acordurilor Fondului (anexă la decizia Consiliului directorilor FMI nr. 15688-(14/107) și include angajamentele contractate sau garantate și cele negarantate pentru care nu a fost primită valoarea. Pentru scopurile Programului, noțiunea de "datorie" înseamnă o obligațiune curentă necondiționată, creată în baza unor prevederi contractuale, prin furnizarea de valoare în formă de active (inclusiv valutare) sau servicii, care îl obligă pe debitor să efectueze una sau mai multe plăți în formă de active (inclusiv valutare) sau să presteze servicii, la un moment anumit din viitor, plățile respective vor acoperi suma principală și/sau obligațiunile create în virtutea contractului. Datoria poate avea forme diverse, principalele fiind următoarele:

- i. Împrumuturi, adică avansuri de bani către debitor acordate în baza unei înțelegeri care prevede că debitorul va rambursa mijloacele în viitor (inclusiv depozite, obligațiuni, obligații, împrumuturi comerciale și credite acordate cumpărătorilor) și schimburi temporare de active care sunt echivalente cu

împrumuturi complet garantate, ceea ce înseamnă că debitorul este obligat să ramburseze mijloacele împrumutate și, de obicei, să plătească dobânzi, răscumpărând garanțiile de la cumpărător în viitor (cum ar fi acordurile de răscumpărare și acordurile swap oficiale);

- ii. Credite acordate de furnizori, adică contracte prin care furnizorul îi permite debitorului să amâne plățile până la un moment anume după data livrării mărfurilor sau prestării serviciilor; și
- iii. Acorduri de închiriere, adică acorduri în baza cărora arendașul poate utiliza o proprietate pentru o durată de obicei mai mică decât cea a vieții bunului în cauză, dar fără transferul drepturilor de proprietate, în timp ce locatorul păstrează dreptul de proprietate asupra bunului respectiv. În sensul prezentului document, datoria este valoarea actuală (la începutul contractului de închiriere) a tuturor plăților legate de chirie preconizate pentru perioada contractului, cu excepția plăților necesare pentru folosirea, repararea și întreținerea proprietății.

12. În contextul programului **garantarea** unei datorii apare din orice angajament legal explicit al guvernului general sau al BNM, sau a oricărei alte instituții ce acționează din numele guvernului general de a deservi o astfel de datorie în cazul neachitării din partea beneficiarului (cu referință atât la plățile în numerar, cât și la cele în natură), sau din orice obligațiune legală sau contractuală implicită de finanțare parțială sau integrală a unui deficit de mijloace a părții ce a luat împrumutul. Ca rezultat, recreditarea din partea creditorilor externi a întreprinderilor de stat și a celor în care statul are parte este tratată ca garanție publică (și care, prin urmare, în contextul programului se va monitoriza explicit ca indicator ce se află mai sus de linia deficitului). Pe de altă parte, recreditarea sectorului privat din contul creditorilor externi prin intermediul băncilor comerciale – creditele fiind asigurate cu gaj, băncile comerciale asumându-și în mod explicit riscurile de creditare legate de debitorii finali – este tratată ca datorie contingentă.

13. În contextul programului **arieratele la plata datoriei externe** vor include toate angajamentele de deservire a datoriei ce au expirat (se au în vedere plățile de rambursare a sumei principale a împrumutului sau de achitare a dobânzii, luându-se în considerare perioadele de grație din contract) care apar în legătura cu orice datorie contractată, garantată sau asumată de guvernul central sau de BNM, sau de orice altă instituție care acționează din numele guvernului central. **Plafonul privind acumularea arieratelor la plățile externe** va fi aplicat permanent, pe întreaga durată a programului. Plafonul nu se va aplica față de arieratele la plata datoriei externe care vor rezulta din renegocierea datoriei externe cu creditorii externi, inclusiv cu creditorii Clubului de la Paris; și, în mod specific, față de arieratele la plățile externe în cazul în care creditorul este de acord cu stoparea plăților pe parcursul negocierilor. În contextul acestui criteriu de performanță, neplata serviciului datoriei externe către Rusia nu va genera arierate atunci când Guvernul și BNM nu pot plăti sau deconta conform condițiilor contractuale, cu o singură excepție – dacă aceasta este cauzată de factori care sunt în afara

controlului debitorului (de exemplu, dacă transferul de mijloace financiare este respins din cauza politicilor de conformitate ale instituțiilor financiare intermediare, a sancțiunilor sau a incapacității de a identifica destinatarul), atâta timp cât plățile pentru serviciul datoriei respective au fost transferate integral până la data scadenței contractuale într-un cont fiduciar special⁵ deținut de o parte terță, luând în considerare și perioada de grație prevăzută de contract. Mijloacele financiare din astfel de conturi fiduciare pot fi utilizate doar pentru a satisface obligațiile aferente datoriei externe și utilizarea sau retragerea lor în alte scopuri ar constitui o încălcare a criteriului de performanță.

14. **Cheltuielile de personal ale guvernului general** se definesc ca suma cheltuielilor bugetare salariale ale angajaților din sectorul public, conform clasificării bugetare economice, inclusiv, contribuțiile angajatorilor la fondul de pensii și alte contribuții de asigurări sociale de stat, sau alte genuri de remunerare (premii etc.). Cheltuielile de personal ale guvernului general se definesc în același mod ca și cheltuielile curente raportate la categoria „Salarii” în bugetul guvernului general, potrivit clasificării pe programe a bugetului anual, cu excepția salariilor angajaților întreprinderilor de stat și a celor în care statul are parte și angajaților instituțiilor medicale achitate din Fondul de Asigurări Obligatorii de Asistență Medicală (FAOAM).⁶

15. **Cheltuielile pentru asistența socială bine țintită ale bugetului guvernului general** se definesc ca suma ajutoarelor de șomaj (9012/00322, 9012/0052, 9008/00519 și 9019/0052), ajutorul social (acordat în cadrul programului de asistență socială, 9015/00320), Fondul de reducere a vulnerabilității energetice (9019/00529), ajutorul pentru perioada rece a anului și politica guvernului ce ține de combaterea sărăciei legate de cheltuielile pentru resursele energetice (9015/00322) – achitate din contul bugetului guvernului central.

16. **Cheltuielile de dezvoltare asumate de guvernul general** sunt definite ca suma pachetului de cheltuieli capitale prevăzute în bugetul anual (inclusiv proiectele finanțate din surse străine) și cheltuielile curente în domeniile sănătății și educație (COFOG funcțiile 07 și 09).

⁵ În legislația Republicii Moldova fiind definit ca un cont fiduciar de sechestru cu condiții speciale deschis pentru soluționarea arieratelor.

⁶ La calculul cheltuielilor totale de personal ale guvernului general, vor fi utilizate următoarele conturi ale guvernului central, local, și ale fondurilor speciale din sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor: categoria 210000 Cheltuieli de Personal.

E. Mecanismul de consultare cu privire la inflație

17. Politica monetară va trebui să respecte țintele trimestriale privind inflația, conform datelor cu privire la indicele prețurilor de consum (IPC) publicate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, stabilite în limitele benzilor de toleranță. Banda îngustă este stabilită în intervalul de $\pm 1,5$ puncte procentuale de la punctul central. Iar la banda mai largă se mai adaugă $\pm 1,5$ puncte procentuale față de banda îngustă. În cazul devierilor de la benzile de toleranță se vor impune consultări cu experții FMI sau cu Consiliul de Directorii Executivi al FMI, care se vor axa pe: (i) evaluarea amplă a politicii monetare promovate și a respectării condițiilor programului susținut de FMI și (ii) cauzele devierilor de la parametrii programați, ținând cont de factorii compensatori și acțiunile de remediere propuse, după necesitate.

18. În cazurile când rata anuală (calculată pe 12 luni) a inflației va depăși limitele benzii înguste stabilite pentru finele fiecărui trimestru, după cum este arătat în tabelul de mai jos, BNM va iniția consultări cu colaboratorii FMI referitor la cauzele devierii și sugestiile privind acțiunile de politici necesare. În cazurile când rata anuală efectivă a inflației va depăși limitele benzii largi stabilite pentru finele fiecărui trimestru (tabelul de mai jos), autoritățile se vor consulta cu Consiliul de Directori Executivi al FMI referitor la cauzele devierii și sugestiile privind acțiunile de politici necesare, înainte de fi solicitate finanțări suplimentare în contextul mecanismului ECF/EFF.

Benzile consultative privind inflația

	2023				2024			
	martie	iunie	septembrie	decembrie	martie	iunie	septembrie	decembrie
Banda largă (plafon)	25,0	16,0	11,5	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Banda îngustă (plafon)	23,5	14,5	10,0	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Punctul de centru	22,0	13,0	8,5	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Banda îngustă (prag)	20,5	11,5	7,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Banda largă (prag)	19,0	10,0	5,5	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

F. Ajustori

19. **Ajustorii** stabiliți în acest Memorandum se vor aplica pentru a evalua respectarea țintelor cantitative din program începând cu sfârșitul lunii iunie 2022.

20. **Plafonul deficitului de casă** al bugetului guvernului general va fi majorat cu suma mijloacelor în numerar utilizate pentru menținerea stabilității sectorului financiar-bancar sau va fi majorat cu valoarea nominală a valorilor mobiliare de stat emise pentru același scop.

21. **Plafonul deficitului de casă** al bugetului guvernului general va fi ajustat în sus – adică ținta privind deficitul bugetar va fi majorată – cu decalajul dintre volumul total efectiv debursat

și cel programat al suportului bugetar de la donatorii externi, inclusiv asistența macrofinanciară (granturi) de la Comisia Europeană.

22. Nivelul minim al **RIN ale BNM** va fi redus, reieșind din insuficiența granturilor și împrumuturilor oficiale externe, până la suma echivalentă cu 81.0 milioane dolari SUA și, respectiv, 277.9 milioane dolari SUA, în 2023 și 2024, respectiv, calculată la ratele de schimb de program.

Fluxurile de finanțare externă programate^{1/} (cumulativ de la începutul anului calendaristic)								
	2023				2024			
	martie ^{2/}	iunie	septembrie ^{2/}	decembrie	martie ^{2/}	iunie	septembrie ^{2/}	decembrie
	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.	Țintă progr.
Fluxuri de finanțare externă programate pentru ajustarea limitei țintei NIR (milioane USD)	170	341	511	681	117	157	212	278
Fluxuri de finanțare externă programate pentru ajustarea plafonului deficitului de numerar (milioane MDL)	3505	7010	10515	14020	1487	2973	4460	5946

^{1/} Excluzând finanțarea de la FMI.

^{2/} Ținte indicative pentru martie și septembrie.

G. Cerințele de raportare

23. **Datele macroeconomice** necesare pentru evaluarea respectării criteriilor de performanță, țintelor indicative și indicatorilor de bază vor fi oferite experților FMI, incluzând datele specificate în prezentul memorandum, cele din Tabelul 1, și altele, după caz. Autoritățile vor prezenta cu promptitudine experților FMI orice modificări de date.

Tabelul 1. Moldova: Datele raportate experților FMI

Datele	Periodicitatea
Parametrii bugetari (date prezentate de Ministerul Finanțelor)	
Operațiunile bugetului guvernului general: veniturile, cheltuielile și finanțarea (clasificarea funcțională și economică)	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Fondul de retribuire a muncii al guvernului general, pe fiecare nivel de buget (bugetul de stat, bugetul de asigurări sociale de stat (BASS), fondul de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM)) și categorie funcțională	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Divizarea detaliată a salariilor de la toate întreprinderile de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului, pe fiecare companie.	Anual (2019, 2020 și 2021), și trimestrial începând cu trimestrul 1, 2022
Numărul de poziții (posturi) și numărul de angajați (unități) în sectorul bugetar, pe fiecare nivel de buget (bugetul de stat, BASS, FAOAM) și categorie funcțională	Lunar, nu mai târziu de patru săptămâni de la finele fiecărei luni
Cheltuielile pentru asistență socială, inclusiv: pensiile, ajutoarele de șomaj, ajutorul social (acordat în cadrul programului de asistență socială), ajutorul pentru perioada rece a anului, precum și cheltuielile de sănătate finanțate de FAOAM	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Datoria internă publică și cea garantată de stat, pe tipuri de instrumente și creditori - Datoria internă a guvernului central - Datoria internă a guvernului local	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni Trimestrial, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărui trimestru
Stocul datoriilor tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului, pe fiecare companie (date furnizate de APP)	Anual (2019, 2020 și 2021), și trimestrial începând cu trimestrul 1, 2022
Arieratele interne, pe tipuri creditori	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Arieratele tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului, pe fiecare companie (date furnizate de APP)	Anual (2019, 2020 și 2021), și trimestrial începând cu trimestrul 1, 2022
Recreditarea întreprinderilor de stat și a celor în care statul are parte pe tipuri de proiecte de recreditare și pe creditori externi (inclusiv debursări și plăți)	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Divizarea împrumuturilor luate de întreprinderile de stat și societățile pe acțiuni cu participarea statului pe împrumuturi pe proiecte externe care sunt recreditate (transferate) direct de la buget (guvernul central) către autoritățile locale/ministerele de resort și alte împrumuturi de la băncile comerciale.	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni

Tabelul 1. Moldova: Datele raportate experților FMI (continuare)

Datele	Periodicitatea
Parametrii monetari (date prezentate de BNM)	
Sinteza monetară a BNM	Săptămânal, nu mai târziu de o săptămână de la finele fiecărei săptămâni
Sinteza monetară a sistemului bancar	Săptămânal, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei săptămâni
Cererile nete de plăți față de guvernul general (ale BNM și ale băncilor comerciale)	Săptămânal, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei săptămâni
Indicatorii financiari ai băncilor comerciale, inclusiv bilanțurile contabile, declarațiile de venit, indicatorii de reglementare bancară, datele privind capitalul, lichiditatea, credite și depozite (datele BNM)	Lunar, nu mai târziu de patru săptămâni de la finele fiecărei luni
Tranzacțiile pe piața valutară (datele BNM)	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni
Fluxurile valutare de numerar ale BNM	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni
Statistica pieței valutare (volumul vânzărilor, intervențiile BNM, ratele de schimb)	Zilnic, nu mai târziu de 12 ore de la finele zilei
Operațiunile de sterilizare efectuate de BNM	Săptămânal, nu mai târziu de o săptămână de la finele fiecărei săptămâni
• Condițiile privind lichiditatea pe piața valutară și capacitatea băncilor de a menține pozițiile valutare deschise• Volatilitatea cursului de schimb a monedei naționale în raport cu valutele străine• Decalajul dintre cursul de procurare și vânzare a monedei naționale în raport cu dolarul SUA pe piața valutară internă• Schimbări în cursul de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA anunțate de casele de schimb valutar• Schimbări zilnice în poziția valutară netă deschisă pentru toate valutele, total pe sistemul bancar• Volatilitatea pieței interbancare	Date zilnice prezentate o dată pe lună, cel târziu peste 10 zile după ultima zi a lunii.

Tabelul 1. Moldova: Datele raportate personalului FMI (continuare)

Datele	Periodicitatea
Balanța de plăți (date prezentate de BNM)	
Statistica contului curent, capital și financiar	Un trimestru după finele trimestrului precedent
Transferurile persoanelor fizice de peste hotare prin intermediul sistemului bancar	Lunar, nu mai târziu de șase săptămâni de la finele fiecărei luni
Datoria externă (date prezentate de Ministerul Finanțelor și BNM)	
Informația vizând toate împrumuturile externe noi contractate de guvernul general sau garantate de guvern.	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Stocul datoriei publice și datoriei garantate de stat, suma scadentă a deservirii datoriei și cea achitată pentru deservirea datoriei, pe tipuri de creditori (conform noului șablon al datoriei intitulat „Componentele datoriei publice și a serviciului datoriei pe tipuri de creditori”, transmis direcției Datorii publice a Ministerului finanțelor).	Trimestrial, nu mai târziu de șase săptămâni de la finele fiecărui trimestru
Debursarea granturilor și creditelor pe sectoarele recipiente (de stat/local/întreprinderile de stat și cele în care statul are parte) și pe fiecare creditor în parte	Bugetul de Stat: lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni Bugetele locale / întreprinderile de stat: trimestrial, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei trimestru
Alte date statistice (prezentate de Biroul Național de Statistică, dacă nu este specificat altfel)	
Indicele prețurilor de consum (general)	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni.
Conturile naționale, pe fiecare sector de producere, în termeni nominali și reali	Trimestrial, nu mai târziu de trei luni de la finele fiecărui trimestru
Statistica vizând exportul și importul, cu indicarea valorii, volumului și unităților de referință, pe principalele categorii de mărfuri și țări	Lunar, nu mai târziu de două luni de la finele fiecărei luni
Date detaliate privind rezultatele financiare ale tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului la nivelul guvernului central, în baza modelului convenit (de la APP)	Anual, peste cel mult două luni după finalizarea anului (date neauditare), și peste cel mult 6 luni după finalizarea anului (date auditare).